

Psihoanaliza i New Age

Marković Čunko, Ana

Master's thesis / Diplomski rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:172876>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-16**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

Sveučilište u Rijeci
Filozofski fakultet u Rijeci
Odsjek za kulturalne studije
Modul: Mediologija i popularna kultura
Studentica: Ana Marković Čunko

Diplomski rad

Rijeka, akad. god. 2014/'15.

Sveučilište u Rijeci
Filozofski fakultet u Rijeci
Odsjek za kulturalne studije
Modul: Mediologija i popularna kultura
Studentica: Ana Marković Čunko
Mentorica: doc. dr.sc. Katarina Peović Vuković

Psihoanaliza i new age

Rijeka, akad. god. 2014/15.

SADRŽAJ

SAŽETAK.....	ii
UVOD	iii
1. NEW AGE POKRET.....	1
1.1. Potreba čovjeka za duhovnošću.....	1
1.2. Stvaranje new age pokreta	1
1.3. Kontrakultura i new age pokret.....	4
1.4. Socio-kulturni okvir za proučavanje new agea	6
1.5. Sinkretizam i ekletizam new agea.....	8
1.6. Osobna preobrazba.....	9
1.7. Kritika <i>new agea</i>	11
2. FREUD I JUNG U KONTEKSTU NEW AGEA.....	14
2.2. Sigmund Freud.....	15
2.2.1. Koncepti psihičkog aparta prema Sigmundu Freudu.....	15
2.2.1.1. Topografski model.....	16
2.2.1.2. Strukturni model	19
2.2.1.4. Jastvo i Sebstvo.....	21
2.2. Carl Gustav Jung	22
2.2.1. <i>Svijest i nesvjesno</i>	23
2.2.2. Funkcije svijesti prema Jungu.....	26
2.2.3. Sadržaji nesvjesnog.....	27
2.2.4. Simptom i kompleks	28
2.2.5. Arhetipovi	29
3. PSIHOANALIZA I NEW AGE.....	31
3.1. Psihoanalitički pristup u <i>new ageu</i>	31
3.2. Jung i new age	33
3.3. Jung, arhetipovi i <i>selfhelp</i>	35
3.4. Jung i new age – mjesta razilaženja.....	36
3.5. Psihoanaliza i new age – mjesta razilaženja.....	38
ZAKLJUČAK	40
BIBLIOGRAFIJA	43
GRAFIČKI PRIKAZI	46

SAŽETAK

U ovom radu nastojat će se dovesti u odnos određena psihoanalitička učenja i *new age* tehnike. Pritom je važno istaknuti kao važne odrednice *new agea* transformaciju sebstva, holistički svjetonazor i vjeru u kozmičku svijest. Postizanje osobnog savršenstva unutar okvira *new agea* postiže se korištenjem tehnika osobne transformacije. U tom kontekstu, psihoanaliza služi *new ageu* kao glavno oruđe fokusa na pojedinca, a to je važno mjesto upravo zbog toga što su individualizam i globalizam nezaobilazne stavke *new age* svjetonazora, kao ezoterijskog svjetonazora koji je primarno orijentiran na pojedinca. U pogledu osobne preobrazbe, napuštanja zatvora ega, izmijenjenih stanja svijesti, kao i proširenja svijesti, *new age* teorije se oslanjaju upravo na neke psihoanalitičke prethodnike, od kojih se naročito ističe Carl Gustav Jung, dok Freud *new age* tumači kao bitnu figuru zapadnjačke racionalnosti koja ističe važnost racionalnog mišljenja, što je u suprotnosti s temeljnim idejama *new agea*. Pristaše *new age* pokreta doživljavaju Junga kao svojevrsnog *guruu*, a ovaj rad pokušat će odgovoriti na pitanje zašto je baš Jungu dodijeljena ta funkcija, ali i koja su to mjesta u Jungovom radu koja se ne podudaraju s filozofijom *new agea*.

Ključne riječi: *new age*, psihoanaliza, Carl Gustav Jung, Sigmund Freud, osobna preobrazba, duhovnost, misticizam, ezoterija, svijest, nesvjesno, arhetipovi

UVOD

New age pokret predstavlja mrežu alternativne ideologije i alternativnog načina života kao izraz bunta prema rastućem materijalizmu i civilizaciji posjedovanja, iako danas i sâm predstavlja prilično isplativo tržište. Riječ je o slobodnoj formi duhovnosti čija se snaga očituje u kontinuiranoj promjeni. Temeljne značajke ovog pokreta jesu isticanje važnosti transformacije *sebstva*, holističkog svjetonazora, vjere u kozmičku svijest, te vjere u evoluciju svijesti. Upravo ova mjesta ukazuju na određena preklapanja filozofije *new age* pokreta s psihoanalitičkom teorijom i tehnikama, a ovdje prvenstveno govorimo o naslijeđu Carla Gustava Junga, koji je isticao da se religioznost nalazi unutar svakog čovjeka, i da predstavlja unutrašnju funkciju ljudske psihe, što je predstavljalo plodno tlo *new age*, koji upravo ističe da je svaki čovjek *Bog*, samo ga je potrebno pronaći i osvijestiti u sebi.

Glavni fokus ovog rada je prikazivanje temeljnih učenja *new agea* te njihovo povezivanje s Jungovim psihoanalitičkim učenjem, s namjerom pružanja odgovora na pitanje zašto je baš Jung izabran za *gurua new age* pokreta. Rad je podijeljen u tri glavna poglavlja. Prvo poglavlje obrađuje temu *new age* pokreta, krenuvši od povijesnog konteksta stvaranja *new agea*, potom ekonomsko-političke situacije koja zauzima značajno mjesto u procesu nastanka ovog pokreta, kao i socio-kulturni okvir, također, izrazito važan za kontekst proučavanja *new agea*. Osim faktora koji su utjecali na njegovo stvaranje, potrebno je nešto reći i o samoj duhovnosti *new agea*, koja ima karakteristike tzv. *a la carte* duhovnosti, budući da nudi širok spektar različitih religija i učenja. Upravo zbog te religiozne šarolikosti i predstavljanja duhovnosti kao nečega što je plativo novcem i što se može postići kroz tečaj, seminar ili radionicu, *new age* je na meti i oštih kritika, čemu će se također posvetiti dio ovog rada.

Drugo poglavlje prikazuje temeljne postavke psihoanalize, pri čemu je fokus usmjeren na Sigmunda Freuda i Carla Gustava Junga. Iako Freud u pravilu ne nalazi mjesta u filozofiji *new agea*, kao začetnik jedne od najpopularnijih znanstvenih teorija suvremene Europe svakako je pružio teorijsku podlogu *new ageu* za daljnje razvijanje ideja, prvenstveno kroz svoj utjecaj na Junga, ali i na neke druge psihoanalitičare na koje se *new age* referira, poput primjerice Wilhelma Reicha. Za razliku od Freuda, Jung predstavlja ključnu ličnost u kontekstu proučavanja sinteze psihoanalize i *new agea*, ponajviše zbog svog psihologijskog

pristupa religioznom, doživljaju Boga kao *jastva*, te shvaćanja individuacije kao duhovnog imperativa ljudskog života. U ovom poglavlju, osim prikazivanja temeljnih Freudovih koncepata, daje se i pregled temeljnih Jungovih učenja ključnih za kontekst *new agea*.

Treće poglavlje fokusira se na mjesta koja povezuju *new age* i psihoanalitičku teoriju, s naglaskom na Junga. Psihoanalitički pristup zauzima važno mjesto unutar *new agea*, koji psihoanalizu povezuje s konceptima samorazvoja, mentalnog programiranja te cjelovitosti duha i tijela. Jung je zaslužan za drugačiji doživljaj religioznosti, zahvaljujući svojim idejama o kolektivnom nesvjesnom, simbolima, arhetipovima te procesu individuacije. Osim toga, potrebno je naglasiti i podudarnost Jungove psihoanalize i drevnih istočnjačkih učenja, što je pružilo dobru podlogu za grananje *new age* pokreta na mnoštvo različitih pod-pravaca. Također, pored mjesta koje povezuju *new age* i psihoanalizu, ovaj rad se bavi i isticanjem mjesta razilaženja *new agea* i Jungove teorije, pa tako i psihoanalitičke teorije, gdje se na prvo mjesto stavlja tržišni pristup *new agea* religiji i duhovnosti, što predstavlja ključni razlog kritike ovog pokreta.

Konačno, temeljni cilj ovog rada je pružiti kvalitetan pregled ideologije *new agea* i ukazati na ključna mjesta u psihoanalitičkoj teoriji na koja se poziva *new age*. Međutim, konačna svrha je ukazati da se u pozadini ovog pokreta kriju, kako ističe i Matijašević (2007: 55), tipične pošasti današnjeg doba, konzumerizam i narcizam, koje ističu fokusiranost na pojedinca, koriste se manipulacijom, moći i psihološkom kontrolom ne bi li u konačnici ponudili potkupljiv i lažan osjećaj prosvjetljenja.

1. NEW AGE POKRET

1.1. Potreba čovjeka za duhovnošću

Od prapovijesti pa do današnjih dana čovjek i duhovnost su bili usko povezani. Duhovni se život u začetku očitovao pojavom simbolike, posmrtnim ritualima, ritualnim ukopima ili pak nekim drugim religijskim ili magijskim obredima¹. Kroz drevni Egipat, antičku Grčku i Rim sve do suvremenog društva, duhovnost je predstavljala bitan element čovjekova života. Potrebno je, međutim, razumijeti da duhovnost i religioznost, iako se međusobno isprepliću, nisu nužno istoznačnice.

Religioznost predstavlja osobni odnos prema *Bogu*, dakle, riječ je o individualnom i subjektivnom iskustvu pojedinca. Brady i sur. (1999) pod religioznošću smatraju dijeljenje određenih svjetonazora i sudjelovanje u aktivnostima i ritualima tradicionalne religije, dok je prema Loewenbergu (1988: 35), religiozna osoba članica neke religiozne grupe, te sukladno tome podržava i prihvaća njihova vjerovanja i doktrine, i sudjeluje u njihovim aktivnostima. S druge strane, duhovnost bi se mogla promatrati kao nadređeni pojam pojmu religioznosti. Dakle, religioznost je sastavni dio duhovnosti, dok duhovnost nije nužno sastavni dio religioznosti. Osoba koja sebe ne smatra religioznom, može, međutim, imati potrebu za duhovnošću, poput primjerice želje za spoznavanjem smisla života. U najširem smislu, duhovnost se odnosi na egzistencijalnu potrebu svakog čovjeka za pronalaženjem odgovora i osobnim otkrivanjem značenja svrhe života, odnosi se na potrebu za vjerovanjem u nešto veće od nas samih, nešto što povezuje sve ljude jedne s drugima (Rothman, 2008).

1.2. Stvaranje new age pokreta

Svaka epoha ljudske povijesti imala je svoj odraz i u specifičnoj slici religije i religioznosti. Period koji je uslijedio po završetku Drugog svjetskog rata, bio je obilježen vrlo dinamičnim i brzim promjenama na svim područjima društvenog (pa tako i religijskog) života. Druga

¹ Prve pouzdanije „tragove“ čovjekova simboličkog, možda i religijskog poimanja, nalazimo u srednjem paleolitu. Neandertalci su vjerojatno prvi, u cjelokupnoj znanoj ljudskoj prošlosti, pokopavali mrtve, obavljali rituale nad pokojnicima i služili se predmetima koji su imali neku simboličku namjenu. (Karavanić, 1995).

polovica 20. stoljeća obilježena je, između ostalog, i nastankom brojnih sekta², što se može objasniti potrebom čovjeka za duhovnošću kao posljedica razdoblja ispunjenog svjetskim ratovima i ekonomskim krizama.

Međutim, nisu se proširile isključivo tradicionalne „kršćanske“ sekte, već i nove, sekte sinkretističke provenijencije, kao i one koje nemaju nikakvu poveznicu s kršćanstvom, poput primjerice Scijentološke crkve³. Tako i *new age* pokret predstavlja zaseban slučaj raširenog pseudoreligioznog pokreta, koji je pomiješao panteizam⁴ i gnosticizam⁵ sa suvremenom znanošću, pomodnim kulturnim trendovima i ekološkom svijješću (Mateljan, 1997: 358).

Što je, dakle, *new age*? Općenito, riječ je o svojevrsnoj mreži alternativne ideologije, alternativnog načina života na svim razinama ljudskog ponašanja i djelovanja (Nikić, 2001: 373), međutim sveobuhvatna definicija termina *new age* ne postoji.

Nije riječ o religiji, ali je ipak nešto religiozno, nije niti filozofija, a opet predstavlja viziju čovjeka i svijeta, nije niti znanost, ali se temelji na „znanstvenim“ zakonima... (Vjesnik, 14.02.2003). *New age* ne štuje nekog određenog Boga, međutim, zastupa ideju da svatko može spoznati Boga⁶ unutar sebe. Uzimajući u obzir neuhvatljivu, neodređenu i difuznu narav *new agea*, postoje poteškoće u njegovom definiranju. Osim toga, upravo takva narav *new agea*, razlog je nepostojanja ozbiljnijih socioloških istraživanja, naročito onih empirijskog tipa. Glavna karakteristika *new agea* jest slobodna forma duhovnosti, ona koja ne želi biti uhvaćena unutar okvira neke stabilne strukture, već svoju snagu vidi upravo u kontinuiranoj promjeni. *New age* pokret potkraj šezdesetih i početkom sedamdesetih godina 20. stoljeća preplavio je Sjevernu Ameriku i Zapadnu Europu, skrivajući se iza rastuće iracionalnosti

² Prema Haralambosu (1989), sekta je grupa vjernika/sljedbenika koja slijedi određenu ideju, koja se po nekim pitanjima razlikuje s učenjem (izvorne) religije, a često odbacuje i ustaljena društvena pravila i zamijenjuju ih svojim vlastitim pravilima i vrijednostima. Pripadnici sekta najčešće dolaze iz nižih i siromašnijih društvenih slojeva, a karakteristična im je snažna predanost sekta.

³ Prema [hr](#) leksikonu, scijentologija predstavlja religijsku sljedbu *novog doba* koju je utemeljio L.R.Hubbard 1954. godine na načelima znanstvene fantastike, okultnog Reda istočnog hrama te na naučavanju koje je objavio u svojoj knjizi i dijanetici. Proučava čovjekov duh u njegovu odnosu prema sebi, svemiru i drugim bićima. Glavnim zadatkom drži spasenje besmrtno duše.

⁴ Prema Wikipediji, panteizam jest ideja da je Bog sveprisutan, odnosno da su Bog i priroda jedno. <https://en.wikipedia.org/wiki/Pantheism> (01.06.2015).

⁵ Prema Wikipediji, gnosticizam podrazumijeva mnoštvo različitih religijskih pravaca, koji, međutim, dijele zajednički nazivnik, a to je da su svi ljudi božanske prirode te da su zarobljeni u manifestiranom, materijalnom svijetu stvorenom od demijurga ili nesavršenog bića. <https://en.wikipedia.org/wiki/Gnosticism> (01.06.2015).

⁶ *New age* nema Boga kojem se poklanja, već slavi sve Bogove svih religija, ili ne slavi niti jednoga Boga.

zapadne kulture, utjelovljene u horoskopima, literaturi za samopomoć i uzdanju u „duhovne učitelje“ poput Deepaka Chopre⁷ (Turk, 2007: 78).

Duhovnosti povezane s tradicionalnim religijama, poput kršćanstva, islama ili judaizma nalaze se na suprotnim stranama *new agea*, koji podrazumijeva sinkretičko-eklektičke obrasce samorazvoja i psihologiziranu duhovnost. Rani *new age* bio je obilježen „eksplozijom“ istočnjačke religioznosti⁸, seksualnom revolucijom, mirovnim nastojanjima i hipi kulturom⁹, dok u daljnjim desetljećima raste značenje psihologijskog i psihoanalitičkog pristupa, znanstvene paradigme te daljnjih sinkretičkih predložaka koji s istočnjačkom religioznošću često kombiniraju elemente zapadnog ezoterizma¹⁰ (Dragun, 2008: 1050).

Važne odrednice *new agea* jesu transformacija *sebstva*, holistički svjetonazor (koji podrazumijeva cjelovitost tijela, duše i duha), kao i vjera u kozmičku svijest (koja podrazumijeva božansku svijest ili svijest jedinstva, a označava pripadnost svakog čovjeka, odnosno njegove svijesti istom izvoru). Također, vjera u evoluciju svijesti (koja dovodi do tzv. *Novog čovjeka* ili duhovno *probudene* osobe) izraz je bunta, odnosno raspoloženja prema duhu moderniteta, a ujedno predstavlja i mogući izlaz iz krize te nastojanje da se ideje postmoderne povežu u jednu cjelinu (Tićac, 1994: 263).

Međutim, moguće je da *new age*, usprkos svom nazivu, predstavlja jednu konzervativnu ideologiju i totalitarno nastojanje. Ovaj paradoks proizlazi djelomice iz toga što je to temeljno konzervativno gibanje zapravo omogućeno postmodernim odricanjem od moralnih vrijednosti, vjere u povijesni napredak, univerzalne istine, objektivnosti i znanstvenog istraživanja (Eagleton, 2005: 24). Na tlu posvemašnje individualizacije, koja je uzrokovana nestajanjem tradicionalnih zajednica i njihovih spona koje su tvorile čvrsto društveno tkivo i propisane načine življenja, dolazi do situacije u kojoj pojedinac, u uvjetima radikalnih promjena na tržištu rada i postepenog ukidanja socijalne sigurnosti, stvara vlastitu biografiju, prisiljen (navodnim) većim životnim izborima.

⁷ Američki autor i javni govornik indijskog porijekla. Zagovornik alternativne medicine i promicatelj popularnih oblika duhovnosti.

⁸ Ovdje se misli prvenstveno na hinduizam, budizam, konfucijanizam i taoizam.

⁹ Hipi pokret se javlja 1966. godine u San Franciscu, a naziv je za prosvjedni pokret čiji su pripadnici, odbacujući konvencionalni izgled i ponašanje (preziru ustaljene vrijednosti, konzumiraju drogu itd.), izgradili svojevrsnu subkulturu.

¹⁰ Josip Zanki u ezoterizmu razlikuje istočno i zapadno nasljeđe. Istočno nasljeđe podrazumijeva stapanje čovjeka sa samim sobom, s Apsolutom, za razliku od zapadnog nasljeđa koje je više orijentirano na materijalne aspekte, i ne odvaja se od svijeta. Preuzeto s: <http://www.zarez.hr/clanci/razgovor-s-josipom-zankijem> (02.04.2015).

1.3. Kontrakultura i new age pokret

New age pokret pojavio se prije pedesetak godina na dva različita mjesta, u Kaliforniji, i u Findhornu u Škotskoj. Sredinom šezdesetih godina, Kalifornijom se proširila kulturna revolucija čiji su najradikalniji predstavnici bili hipiji. Kontrakulturni pokret odbacivao je glavne aspekte modernosti, ustao je protiv američkog načina života (*american way of life*), te je vrijednost *bitka* suprotstavio materijalističkim vrijednostima potrošačkog društva (Lacroix, 2006: 11).

Kontrakultura je osporavala vlast i društveni poredak, a težilo se osloboditi pojedinca, učiniti ga prijemčivim za vrijednosti mira, bratstva i ljubavi. U Kaliforniji 60-ih godina znanost i tehnika optuživane su za napad na prirodu, a isticala se važnost ekologije. Također, potrebno je naglasiti da je kulturnu revoluciju prožimalo duboko mističko traganje, a jedna od snažnih tendencija društva na koncu 20. stoljeća jest povratak vjerskom (Lacroix, 2006: 12). To „vraćanje vjerskom“ ne podrazumijeva i povratak dogmama, a kontrakultura je po tom pitanju naglašavala potpunu slobodu pojedinca¹¹, što se je naročito iskazivalo određenom težnjom eklektizmu (Lacroix, 2006: 12).

Osim toga, droga je odigrala važnu ulogu u kontrakulturi, a pomoću nje su se istraživala granična psihička stanja, razvijala se kreativnost, kao i istraživala stvarnost putem novih paradigmi. Timothy Leary, profesor psihologije i jedan od idejnih vođa studentskog pokreta, poticao je svoje studente na konzumiranje droge sa svrhom provedbe obreda inicijacije što otvara vrata božanske ljubavi i mističnih stanja (Lacroix, 2006: 12).

U gotovo isto vrijeme, 1962. godine, u Škotskoj se odvijalo drugo temeljno iskustvo. Supružnici Caddy u mjestu Findhorn u Škotskoj osnivaju prvu zajednicu *new agea*, prema napatku „duhova vodiča“, koja je postala jednim od velikih *new age* centara¹². Supružnici Caddy privukli su veliki broj pristalica i pretvorili Findhorn u aktivan seminarski i propagandni centar. Findhorn zorno prikazuje vjeru u od sada ponovno podčinjenu prirodu.

¹¹ Ovdje se misli na potpunu slobodu pojedinca u kontekstu vjere. Dakle, na slobodu koja pojedincu omogućava da odabire iz široke palete religijskih pravaca te izabere upravo ono što on/ona smatra da je najbolje za nju/ njega.

¹² Nakon što je Peter Caddy ostao bez posla, sa svojom obitelji se preselio u Findhorn. Njegova je žena redovito primjenjivala meditaciju, tijekom koje je dobila poruku da napravi povrtnjak u Findhornu. Budući da je tlo bilo neplodno, glas je rekao Eileen da će joj pomoći deve (mitološka bića, slična elfovima). Eileen je s devama uspostavila vezu i uskoro se dogodilo da je ta pustara prekrivena pijeskom i šljunkom, s velikom količinom soli, izložena jakim i suhim vjetrovima sa Sjevernog mora, dala obilnu žetvu. Ta činjenica pripisana je devama, i tako je „rođen“ Findhorn (Lacroix, 2006: 14).

Poljoprivredni razvoj, koji je u slučaju Findhorna navodno ostvaren zahvaljujući suradnji nadnaravnih bića, u očima pristaša *new agea* pokazuje valjanost animističke koncepcije majke Zemlje, koja se proširila pod utjecajem duboke ekologije, i koja je poznata pod imenom hipoteze Geje¹³ (Lacroix, 2006: 15).

Dakle, *new age* je izrastao iz kontrakulturnih pokreta i findhornške sredine, koji su potaknuli njegov početni razvoj, te je stekao društvenu i intelektualnu dostojnost. Zanimljivo je da su prvi članovi pokreta - hippije, zamijenili yuppiji. Naime, kontrakultura je uključivala djecu cvijeća¹⁴, ljude s margina društva i osporavatelje društva, dakle, sljedbenike alternativne scene iz sedamdesetih godina, dok danas *new age* pokret slijede u većini poznate ličnosti¹⁵, bogati ljudi poput liječnika, znanstvenika, profesora itd (Tićac, 1994: 264).

Paradoksalna je činjenica da je *new age* nastao kao reakcija na materijalizam i civilizaciju posjedovanja, dok se danas i sam uklapa u tržište i tržišne principe. Prema Lacroixu, o tržišnoj isplativosti uvjerljivo govore brojke. Naime, u svom tekstu *Ideologija new agea* (2006), Lacroix iznosi činjenicu da u Njemačkoj oko dvadeset tisuća osoba zarađuje za život nekim oblikom *new agea*. Skupi programi instituta za osobni razvoj koji pojedincu pružaju mogućnost ostvarenja osobne preobrazbe doživljavaju velike uspjehe¹⁶. Međutim, ovdje je riječ o duhovnosti koja je usmjerena na pojedinca, koja je stavljena na prodaju i koja odražava osobni svjetonazor. Stoga, ovdje je potrebno istaknuti temeljnu razliku tzv. *zapadnjačke duhovnosti* i svih religijskih i duhovnih temelja koje ona koristi i koje je koristila u svojoj izgradnji, a to je individualistička usmjerenost zapadnjačke duhovnosti. Ovdje se radi o karakterističnom izdanku epohe postmodernizma, budući da odražava pluriperspektivnosti današnjih svjetonazora, napuštanje velikih pripovijesti i množenje mnoštva malih svjetonazora (Sire, 2002). Međutim, komercijalna priroda terapija i ozdravljenja duše nije toliko važna koliko je ova uža i konceptualna prerada duhovnosti, kao duhovnosti pojedinca i konzumenta, dakle, onoga koji bira.

¹³ „Geja“ je u grčkom panteonu predstavljala boginju Zemlje.

¹⁴ Drugi naziv za pripadnike hippy pokreta, koji je nastao jer su pripadnici hippy pokreta kosu i vrat ukrašavali cvijećem

¹⁵ Primjerice, glumica Shirley MacLaine pobornica je *solipsizma* (filozofsko učenje prema kojem jedino postoji subjektivno *Ja*), te je napisala mnogo knjiga na tu temu. Madonna je pristaša *Kabale* (židovsko mistično ezoterično učenje o Bogu i svijetu koje nastoji objasniti svijet na osnovu tumačenje brojčanih odnosa i slova)

¹⁶ Primjerice, tečaj transcendentalne meditacije u Rijeci, koji traje 6 dana, iznosi 2.000,00 kn (preuzeto sa: <http://www.tm-savez.hr/cijene.php>, 15.04.2015).

New age tehnike, iako se pozivaju na duhovnost i odbacivanje materijalnog, ne otkrivaju koji je smisao postojanja, niti pružaju odgovor na problem egzistencijalne boli. Ono što *new age* tehnike otkrivaju jest kako se što bolje nositi sa stresom ili kako biti, primjerice, uspješan poslovni čovjek. Dakle, one predstavljaju svojevrsan vodič za „preživljavanje“ u današnjem svijetu i društvu. Drugim riječima, prihvaćaju sustav i nastoje ponuditi načine opstanka u tom istom sustavu. Upravo ovdje se krije temeljna razlika današnjih sljedbenika *new agea* i njihovih predaka iz šezdesetih godina prošlog stoljeća. Naime, kontakultura šezdesetih nije suviše razmišljala o samoočuvanju, budući da je uključivala eksperimentiranja s raznim halucinogenim i sintetičkim drogama čija je konzumacija poticala izmijenjena stanja svijesti, stanja transa i slično, dok današnji sljedbenici *new agea*, osim izmijenjenih stanja svijesti, prvenstveno žele biti uspješni, ali ne u duhovnom, već u materijalnom, svjetovnom smislu (Matijašević, 2007: 48). Također, današnji sljedbenici *new agea* umjesto konzumacije droge više prakticiraju specijalne tehnike ne bi li postigli izmijenjena stanja svijesti, i nastoje živjeti dugo, zdravo i intenzivno, za razliku od svojih predaka koji su se više povodili za sloganom „živi kratko i intenzivno (Matijašević, 207:48). Prema Tacey (2002: 2), za razliku od izvorne „vodenjačke urote“¹⁷, današnji *new age* predstavlja „srednjeklasni fenomen“, i svojevrsan je mistični začim svakodnevnog života.

1.4. Socio-kulturni okvir za proučavanje new agea

New age predstavlja reakciju na sekulariziranu¹⁸ i „raščaranu“ sliku svijeta, iako je u još i većoj mjeri pokazatelj „živopisnog gubitka nade“ (Tićac, 1996: 84). Moderna je iscrpila tradicionalne načine legitimiranja smisla, a pitanja koja je „profani modernitet“ držao zastarjelim ponovno su aktualna, tim više što se profana kultura pokazala nemoćnom u razjašnjavanju temeljnih pitanja života¹⁹, a svi pokušaji alternativa religijskim odgovorima rezultirali su nizom razočarenja.

¹⁷ Ovdje se misli na predstavnike *new age* pokreta 60-ih godina, dakle, na početke njegova stvaranja, koji su se „urotili“ protiv sustava koji je vladao. Vodenjačka urota, odnosno era Vodenjaka podrazumijeva da Zemlja ulazi u novu Veliku godinu, razdoblje Vodenjaka, koje će trajati 2146 godina, a ta astrološka promjena u središtu je filozofije *new agea*.

¹⁸ Prema Željku Mardešiću, sekularizacija označava povijesni postupak prepoznavanja i priznavanja društva u njegovoj svjetovnoj stvarnosti. Drugim riječima, to je proces postajanja svijeta svjetovnijim – priznavanje autonomije zemaljskih stvari.

¹⁹ Profana kultura nije mogla pružiti podršku i svojevrsno utočište čovjeku koji prolazi kroz osjećanja patnje i gubitka, a u tim trenucima čovjeku je upravo potreban osjećaj smisla i svrhe.

Križa moderne²⁰ dala je početni impuls za pojavu *new agea*, iako se povijest tog pokreta ne može shvatiti ukoliko se isključivo analiziraju teorije o modernu i krizi moderne. Osnovno obilježje moderniteta jest specifično poimanje napretka, odnosno misao o nužnosti i beskonačnosti napretka, koji postaje imanentnim svjetsko-povijesnim zbivanjem. Konstitutivni pojmovi tako pojmljenog napretka postaju viđenje budućnosti kao koncepcije vremena i progres kao socijalne paradigme (Tićac, 1996: 84).

Teza o nužnom i nezaustavljivom napretku pronalazi svoje utemeljenje u paradigmi novovjekovne znanosti²¹, te postaje glavnim instrumentom spasenja čovjeka. To optimistično raspoloženje moderne sedamdesetih godina doživljava krizu, koja se očitovala kao posljedica eshatologija, kriza smisla vrijednosti kulture koju je obilježila nova ljevica i duh moderniteta. Kultura koja se ponosila znanstvenošću suočila se s neodgovornim posljedicama svog djelovanja. Razočaran ideologijom, čovjek se okreće sebi ne bi li u prostoru individualnog našao smiraj za svoje sakralne nemire, i više mu u centru nije budućnost i promjena poretka, nego sadašnjost i osobna sreća (Tićac, 1996: 85).

New age se nameće kao slika neraspoloženja prema duhu moderne, ali još i više kao nastojanje artikulacije novonastale situacije proizašle iz krize postmoderne. Postmoderna, dakle, predstavlja modernu lišenu svake utopičnosti, dok se posesivni individualizam (oslobođen svake utopičnosti) transformirao u narcizam koji vodi u nihilizam (Tićac, 1996: 85). Intenzivna zaokupljenost sobom, traganje za identitetom, potreba za uporišnom točkom u svakodnevnom životu, želja za priznanjem na poslu koji neće biti samo sredstvo stjecanja zarade, sve to oslikava narav postmodernih potreba.

Kako podnijeti dezorijentaciju nastalu iz rastakanja ideologija u mentalitete, i to liberalne u potrošački, građanske u politički, i pozitivističke ideologije u tehnicistički mentalitet? Odgovor se ponudio u obliku *new agea*, koji se nametnuo kao put izlaska iz povijesnih i kulturnih partikulariteta, kao pokušaj uspostave cjelovitog čovjeka.

Vjerovanje *new agea* u moć svijesti nad realitetom, u jedinstvo svih stvari koje treba realizirati, izraz su težnji *new agea* da poveže u jedan svjetonazor „raspršene ideje

²⁰ Križa moderne zahvaća period s početka sedamdesetih godina, kad dolazi do razočarenja ideologijom nezaustavljivog napretka, te se čovjek okreće sebi, pokušavajući unutar sebe, u svom prostoru individualnog pronaći smisao i zadovoljstvo.

²¹ Renato Matić u svom radu *Novovjekovna znanost i tehnička racionalnost kao instrumenti gospodstva nad prirodom* (1996), ističe da novovjekovna paradigma podrazumijeva znanstvenu metodu kao jedini način pristupa znanju, i kao jedini način postizanja materijalnog napretka.

postmoderne“, udahne im smisao i nađe opravdanje (Tičac, 1996: 86). Iznikao iz duhovnog sklopa postmoderne, *new age* teži sinkretičkom pomirenju njenih proturječnosti.

1.5. Sinkretizam i ekletizam *new agea*

U strukturalnom pogledu temeljno obilježje *new age* svjetonazora je sinkretizam. „Sinkretizam, u povijesti religija, predstavlja spajanje raznovrsnih religijskih elemenata u novi religijski sustav ili preuzimanje pojedinih religijskih elemenata od drugih religija. Pritom se razlikuje pravi²² sinkretizam od djelomičnog²³“ (Rebić, 2002: 865).

Moglo bi se reći da je sinkretizam uvijek značio i sintetizam. Naime, u sinkretičkim učenjima može se primijetiti sintetizam kulturalnih diskursa, mišljenje cjeline neovisno o razlikama. Viđenje čovjeka i svijeta predmnijeva analizu, dakle, razum, raščlanjivanje, odvajanje, apstrakciju od predmeta viđenja, te uočavanje rascjepa subjekta i objekta kao početne paradigme mišljenja. Nakon analize, nužno slijedi sinteza, stapanje pojedinačnih spoznaja u univerzalističku, umnu i duhovnu cjelinu (Dragun, 2012: 73).

Sinkretizmi nastaju u pluralističkim epohama, u vremenima kad su jaki međukulturalni utjecaji, kad dolazi do snažnog miješanja idejnih struja i svjetonazora (Jukić, 1997). Također, sinkretizmi se često javljaju u razdobljima kulturalnih i vrijednosnih kriza, ali i u razdobljima velikih otkrića i snažnog stvaralačkog entuzijazma. Neka od jakih sinkretičkih razdoblja su helenizam, rano kršćanstvo, renesansa, romantizam, kao i moderna i postmoderna (Dragun, 2012: 75).

Religijski i kulturalni sinkretizam doživljava svoj puni procvat krajem 19. stoljeća, pojavom teozofske škole, koja spaja gnostičko učenje, hinduizam, budizam, učenje o reinkarnaciji i karmi, astrologiju, okultizam i nauk o eonima, panteizam, feminizam, globalizam, liberalizam, individualizam i progresivizam (Dragun, 2012: 77). Teozofija predstavlja prvi moderni sinkretički sustav koji je izrastao iz snažno uznapredovalog dijaloga civilizacija Istoka i Zapada (Grakalić, 1994). Najvažniji predstavnici teozofske škole jesu

²² U pravom sinkretizmu temeljni elementi dviju religija spajaju se u novi religijski sustav, poput primjerice sumersko-akadska religija, helenističke religije, gnosticizam itd (Rebić, 2002:865).

²³ U djelomičnom sinkretizmu posuđuju se od nove religije ili zadržavaju od stare neki sekundarni religijski elementi, pri čemu im se obično daje novo značenje. Većina je religija u svom nastanku i povijesnom razvitku podložna djelomičnom sinkretizmu (Rebić, 2002:865).

njezini osnivači H.P. Blavatsky i H.C. Olcoot, zatim A. Bessant i A.A. Bailey, dok sličnoj misaonoj struji pripadaju i G.I. Gurdjieff, P. Ouspensky, R. Steiner i J. von Rijeckenborgh. U učenjima rozenkrojčera, teozofije i antropozofije velika se važnost pridaje istočnjačkoj religioznosti i okultnim sustavima, a inspirirani su kršćanskim arhetipovima. Dakle, one prihvaćaju Kristovu poruku čovječanstvu, ali je niveliraju i uravnotežuju s porukama ostalih religija (Patridge, 2005). Ljudska duša ili mikrokozmos reinkarnira se i kroz brojne živote ili inkarnacije napreduje prema višim stupnjevima duhovnosti (Dragun, 2012: 78).

U prvoj polovici 20. stoljeća teozofi najavljuju novu eru, *eru Vodenjaka*²⁴, i ustanovljuju većinu vrijednosti koje bi ta epoha trebala donijeti, te se na toj osnovi 70-ih godina i pojavljuje *new age*, odnosno sinkretičko-eklektički duhovni svjetonazor, s uznapređovalom znanstvenom infrastrukturom. Duhovnost *new agea* Danneels naziva *a la carte* duhovnošću (Danneels, 2000), jer nudi široku paletu mnoštva različitih duhovnosti i raznorodnih sustava, na kojoj niti jedna od ponuđenih religija, sekta i pokreta nije obavezna, nametnuta ili obvezujuća. Možda upravo iz tog razloga i dalje privlači veliki broj zainteresiranih, jer „odbacuje tradicionalne strukture i protivi se religijskoj isključivosti, i umjesto toga pruža ljudima slobodarski i inspirativan svjetonazor“ (Dragun, 2012: 81). Međutim, je li zaista riječ o slobodarskom svjetonazoru ili je riječ o novoj ideologiji? O tome će biti riječ nešto kasnije.

1.6. Osobna preobrazba

Unutar *new age* duhovnosti različitim se tehnikama i tehnologijama nastoji postići osobno savršenstvo, a tu je prije svega riječ o tehnikama osobne transformacije (Grakalić, 1994). Pojam osobne transformacije proizlazi direktno iz najavljivanih velikih događaja koji će se dogoditi prema *new age* filozofiji, a ljudi moraju biti spremni za te velike promjene. Ovo se ponajviše odnosi na već spomenuto *razdoblje Vodenjaka*, koje nagovještava eru duhovnog rasta, mira sreće i zadovoljstva.

²⁴ Zemlja ulazi u novu Veliku godinu, razdoblje Vodenjaka, koje će trajati 2146 godina, a ta astrološka promjena u središtu je filozofije *new agea*. Ritam čitavom povijesnom razdoblju daje svemirski sat koji otkucava svakih 2146 godina. Oko 4300 g.pr.n.e. počela je Velika godina Bika, koja je trebala trajati do 2150 g.pr.n.e. Zatim je započinjalo razdoblje Ovna. Početak kršćanske ere odgovara ciklusu Ribe, koje sad završava i započinje razdoblje Vodenjaka za koje se tvrdi (budući da svaki od tih zodijskih razdoblja ima svoja specifična moralna svojstva) da će biti doba sklada, visokog moralnog idealizma, pravde, komunikacije, duhovnog rasta, pomirenja, jedinstva, mira, sreće i duhovnosti (Lacroix, 2006:25-26).

U polazištu osobne preobrazbe jest ideja da je suvremeni čovjek bolestan, jer živi u potpunom neskladu s prirodom, a njezin je integralni dio. Ipak, ozdravljenje nije nemoguće, već ovisi o dobroj volji pojedinca, čime *new age* ističe da osobna preobrazba započinje odlučno optimističkim uvjerenjem. U procesu tog ozdravljenja potrebno je aktualizirati mozgovni potencijal, a time *new age* nastavlja struju mišljenja pod imenom *Pokret ljudskog potencijala*²⁵, od kojeg *new age* baštini velik dio tehnike namijenjenih korištenju intelektualnog potencijala, kako bi njegov pristalica postao novim „čovjekom bez granica“, sposobnim iskušati stapanje sa svijetom (Lacroix, 2006: 41-43). Osobna preobrazba započinje činom popuštanja pomoću relaksacije i smirenog disanja, a nastoji se u sebi stvoriti praznina, u savršenu spokojstvu, kako bi se omogućilo da *Ja* „bude ozračeno svjetlošću koja dolazi iz najuzvišenijih planova“ (Lacroix, 2006: 43).

Savršenstvo i prosvijetljenje odraz su sklada duha, duše i tijela, i ne predstavljaju nužno neko *božansko, sveto* stanje. U kontekstu duha, duše i tijela, potrebno je razgraničiti pojmove, gdje duh podrazumijeva nešto onkraj manifestiranog svijeta, poveznicu s Univerzumom, s božanskim, dok se tijelo i duša povezuju s manifestiranim svijetom, materijalnim kategorijama.

Potrebno je, osim toga, istaknuti i temeljnu razliku između metoda koje koristi *new age*, i onih koje koriste i koje su se koristile u istočnjačkim religijama, misticizmu i ezoterijskim učenjima. Riječ je o naoko sličnim metodama, međutim, točka razilaženja leži u činjenici da su ezoterijska učenja isticala važnost nevezivanja za materijalni svijet ne bi li se na taj način postiglo samoizbavljenje i stapanje s *Jednim, Apsolutom, Bogom*. Dok je *new agerski* proces samorazvoja ostvariv u okviru svakodnevnog života, praktičan je i ne ističe važnost i nužnost odbacivanja svega prolaznog, dakle, materije.

Ovdje je riječ o tzv. *duhovnom konzumerizmu*, koji se nudi kroz mnoge tečajeve samorazvoja koristeći razne tehnike, poput primjerice joge ili meditacije. Dakle, ti tečajevi polaznicima obećavaju prosvijetljenje koje će se dogoditi po završetku tečaja²⁶. Takva vrsta

²⁵ Pokret ljudskog potencijala predstavlja struju mišljenja rođenu u Esalenu. Institut Esalen, centar za psihološka i psihijatrijska istraživanja, utemeljn 1961 pokraj San Francisca imao je važnu ulogu u znanostima o čovjeku. Vodili su ga istraživači: Allan Watts, Paul Tillich, Rollo May, Carlos Castenada, Abraham Maslow, Car Rogers, a željeli su omogućiti čojekuoslobađanje tijela i duha, izljećenje rana i nedostataka, raskid s kulturnim navikama, buđenje kreativnosti, otvaranje svojega *ja* za komunikaciju s drugima i s prirodom (Lacroix, 2006:41-42).

²⁶ Na stranicama *Transformative.hr*, može se naći sljedeće: „mogućnost učenja postizanja osjećaja unutarnjeg mira, zadovoljstva, ispunjenosti i smisla, zatim učenje kako zavoljeti sebe, kako zadobiti osjećaj

duhovnosti, sinkretička i holistička, ističe važnost kvalitete života i samorazvoja koje nisu utemeljene na tradicionalnim vrijednostima²⁷, nego na liberalizmu, individualizmu i kozmopolitizmu (Bruckner, 2005).

1.7. Kritika *new agea*

Kad je riječ o kritici *new agea*, zanimljivo je da je jedan od najvećih kritičara ovog pokreta - Crkva. Zašto Crkva? *New age* rastače *ekskluzivizam* tradicionalnih religijskih obrazaca (Dragun, 2012), čime ugrožava kršćanski svjetonazor te prikazuje Crkvu kao povijesnu instituciju moći i aktera vjerskih ratova, progona i inkvizicije. Osim toga, budući da *new age* proizlazi iz hereza²⁸ koje je Crkva pokušavala iskorijeniti i s kojima se borila kroz svoju povijest, nije neobično što *new age* ne uživa njezinu potporu. Okosnica *new agea* je duhovni eklekticizam²⁹ (Dragun, 2012), koji uzdrmava *ekskluzivizam* tradicionalnih vjerskih obrazaca.

Stephen Etches, koji (očigledno) pripada kršćanskom svjetonazoru, u djelu *Komparativne religije* (2006), tvrdi da *new age* općenito ugrožava i slabi društvo odbacivanjem kršćanskih ideja infiltracijom hinduističkog svjetonazora, čime čovjeka udaljava od Boga. Etches nastavlja ističući da su ljudi namamljeni u *new age*, a njihovo uključivanje se odvija kroz etape³⁰. Prema njemu, *new age* teorija dodjeljuje drugačije značenje pojmovima iz Biblije, jer u *new ageu* Bog ne predstavlja kršćanskog Boga, već božansku energiju koja se nalazi u svakom čovjeku, a Isus Krist predstavlja tek začetnika jedne od mnogih religija od kojih je svaka valjana, ali ne nudi cjeloviti odgovor na temeljna pitanja. S kršćanskog stajališta, *new age* pokret je „stara gnostička hereza odjevena u respektabilnu odoru 20. stoljeća“ (Etches, 2006: 18).

osobne snage i samopouzdanja, kako lakše ostvariti ciljeve i poboljšati međuljudske odnose, kako iscijeliti negativne emocije, te nude pomoć pri savladavanju niza tehnika i alata za samopomoć i samorazvoj“. Dakle, polaznik usvaja sve navedeno po zavšetku tečaja.

²⁷ Ovdje se misli da tradicionalne vrijednosti u kontekstu temeljnih (moralnih) vrijednosti koje bi trebale biti usmjerene na zajednicu, na kolektiv, a ne na pojedinca.

²⁸ Označava slobodni izbor vjere, ili, u prenesenom značenju, pretpostavlja svojstvo osobe ili mišljenja koje je u kontrastu od uobičajenog i dominirajućeg mišljenja sredine (preuzeto sa: <http://bs.wikipedia.org/wiki/Hereza>, 14.04.2015).

²⁹ Postupak kojim se iz različitih sustava, teorija, stilova i sl. izabiru pojedine teze i spajaju u određenu cjelinu.

³⁰ Proces započinje detektiranjem nekog životnog problema koji potiče interes pojedinca za otkrivanje *new age* tehnika koje mogu pomoći u otklanjanju tih problema, nakon čega slijedi praktična primjena tih tehnika, da bi u konačnici osoba postala promicatelj sistema (Etches, 2006: 18).

Pojedini kršćanski teolozi³¹ kritiziraju *new age* ističući da je riječ o scijentološko-holističkom mitu (Despot, 2004). Naime, prema njima se *new age* svjetonazor ne temelji na racionalnim i znanstvenim osnovama. Iako ova kritika nije pogrešna, jer temeljne ideje *new agea* uistinu počivaju na iracionalnim idejama, potrebno je istaknuti da je neobično i kontradiktorno da takva kritika dolazi od kršćanskih teologa, budući da i sama kršćanska dogma (kao uostalom i dogme drugih religija), nema niti može imati ni racionalno niti znanstveno utemeljenje. Sama ideja vjere i vjerovanja u nešto ili u nekog predmnijeva nepostojanje znanstvenih dokaza. Upravo je iz tog razloga kontradiktorno da teolozi napadaju *new age* u području u kojem i sami stoje na klimavim nogama. Dakle, napadajući *new age* u kontekstu njegova utemeljenja na iracionalnim osnovama, ne napada li Crkva zapravo i sebe samu?

Za kršćanske teologe, kao i za ateistički orijentirane prirodoznanstvenike, *new age* predstavlja lažnu duhovnost, pseudoznanstvena nametanja, komercijalizirano šarlatanstvo, gdje su temeljene ljudske vrijednosti pale u zaborav (Dragun, 2008). Tri temeljne karakteristike današnjeg svjetonazora jesu tehnologizacija, liberalizam i individualizacija, od kojih potonja ukazuje da je današnja duhovnost vezana za osobni izbor, gdje tradicionalni obrasci nisu važni. Pojedinač danas svoj duhovni put sam određuje i bira na šarolikom *duhovnom tržištu* (Dragun, 2008). Nije, stoga, neobično što se *new age* naziva i *religijom globalnog sela* (Grakalić, 1994: 9).

Michel Lacroix, u *Ideologiji new agea* (2006: 68), ističe da je *new age* ozbiljna prijetnja pojedincu i društvu, te da se njegova ideologija suprotstavlja kulturi koja se stvarala tijekom stoljeća pod utjecajem grčko-rimske civilizacije, židovsko-kršćanskih religija, moderne filozofije i znanstvenog racionalizma rođenog u vrijeme Galileja i Descartesa. Prema Lacroixu, potrebno je istaknuti da je holistička paradigma velika opasnost koju donosi *new age*. Iracionalni aspekti zapravo nose najmanju štetu, jer astrologija, reinkarnacija, stari mitovi i bajke nisu nužan problem, već mogu imati i ulogu svojevrsnog ventila koje je društvima potrebno da sačuvaju svoju ravnotežu. Prava opasnost, tvrdi Lacroix, leži u holističkoj paradigmi, a *new age* predstavlja misao o totalitetu i jedinstvu te je upravo zato i prijetnja čovjeku. Ovdje je potrebno napomenuti razliku između *new agea* i njegovih izvora. Naime, izvori *new agea* dostojni su poštovanja, međutim, na njihovom temelju *new age* razrađuje svjetonazor koji ima obilježja ideologije. Dakle, ono što *new age* čini jest da tu „bogatu

³¹ Poput primjerice Mutchlera.

religijsku, kulturnu, gnostičku i znanstvenu baštinu izlijeva u neku vrstu lonca za lijevanje kako bi proizveo jedan diskurs zatvoren u sebe, dogmatski i besplodan“ (Lacroix, 2006: 8).

New age ističe da tehnike osobnog razvoja omogućavaju svijesti da plovi od beskrajno velikog do beskrajno malog, da se uključuje u kozmos kako bi se stopila sa svime. Međutim, što se događa s identitetom čovjeka tijekom tog psihičkog putovanja? Može li čovjek još reći „ja“ ukoliko se rasprši između mnogostrukih identiteta? Biti beskonačan ujedno znači i biti neodređen, što bi mogla biti jedna od velikih obmana *new agea*, u onoj mjeri u kojoj za sobom povlači raspršivanje pojma individualnosti. Identitet predmnijeva čvrst temelj, ukorijenjenost i konačnost, a *new age* zapravo predlaže izborno čovječanstvo, ono koje „stoji na raspolaganju na prodajnim mjestima tehnike“ (Lacroix, 2006: 69).

Sigmund Freud je pokazao da se ispod površine svjesnog krije veliko područje nesvjesnoga i time zadao veliki udarac subjektu. Psihoanalitička revolucija umanjivala je suverenost svjesnog subjekta, ističući da potisnuti porivi kod čovjeka u velikoj mjeri kontroliraju ponašanje. Revolucija transpersonalnog razara koncept individuuma koji su razradile grčko-latinska i židovsko-kršćanska kultura, te dovodi u pitanje ne samo svjestan život, već i individualnost (Lacroix, 2006: 70). Čovjek, određen prostorno-vremenskim koordinatama i sviješću o svojoj konačnosti, neposredno je ugrožen, a riječ je o paradoksu osobnog razvoja. Naime, da bi se proširilo *jastvo*, dokida se *ja*. Dakle, nije slučaj kao sa psihoanalizom, da je osporena nadmoć svjesnog subjekta, već sama ideja subjekta postaje iluzija, tako da nestaje jedan važan element predodžbe svijeta baštinjen od Zapada (Lacroix, 2006: 70).

Međutim, u pogledu osobne preobrazbe, napuštanja zatvora ega, izmijenjenih stanja svijesti, i proširenja svijesti, *new age* teorije se oslanjaju upravo na neke psihoanalitičke prethodnike, od kojih najvažnije mjesto zauzima Carl Gustav Jung. Sljedeće poglavlje nastojat će pružiti kratak pregled psihoanalitičke teorije Junga i Freuda. Pregled temeljnih Freudovih postavki nužan je za daljnje razumijevanje Junga, kao i psihoanalize, općenito.

2. FREUD I JUNG U KONTEKSTU NEW AGEA

Godine 1893., na stranicama stručnog psihijatrijskog časopisa, dva bečka liječnika, Sigmund Freud i Josef Breuer, objavili su članak o novoj metodi liječenja histerije³² uz primjenu hipnoze, pod naslovom *O psihičkom mehanizmu histeričnih pojava*³³, što je zapravo bilo sjeme onoga što će se razviti u jednu od najpopularnijih znanstvenih teorija suvremene Europe – psihoanalizu.

Psihoanaliza je donijela važan pomak od tradicionalnog poimanja onog unutarnjeg u čovjeku spram vanjskog. Ona je postala cijela klima mišljenja koja je razjasnila način razumijevanja *iracionalnog* u ljudskom životu, a koji je u skladu s onim što znamo o *racionalnom*. Razjasnila je važnost seksualnosti u ljudskoj motivaciji, pokazala da psihološki događaji imaju skrivena značenja, te je naglasila i iznimnu važnost djetinjstva i ranog razvoja. Moglo bi se reći da je psihoanaliza promijenila način na koji pojedinac vidi sebe u modernim društvima.

Iako *new age* iskazuje izrazito neslaganje s temeljnim postavkama psihoanalize³⁴, određeni psihoanalitičari, krenuvši od Freuda, pružili su teorijsku podlogu *new ageu* za daljnje razvijanje ideja, gdje važno mjesto zauzima Carl Gustav Jung i njegovo naslijeđe te ideja uništenja *Ja* koje se uništava da bi se stvorilo *sebstvo*, što se kod *new agea* može primijetiti u isticanju osobne preobrazbe putem izmijenjenih stanja svijesti (Matijašević, 2007: 52). Osim Junga, unutar *new agea* može se primijetiti i utjecaj drugih autora iz oblasti psihologije i psihoanalize, poput W. Reicha, W. Jamesa, Freuda³⁵, kao i S. Grofa, i ostalih pionira psihoanalize (Patridge, 2005).

³² Proučavanje ovog psihičkog poremećaja je Freuda i Breuera dovelo do tehnika katarze. Osim toga, Freuda je proučavanje histerije dovelo do metoda slobodnih asocijacija, kao i liječenja razgovorom. Histerija predstavlja polazište psihoanalize, a dovela je i do otkrića i definicije nesvjesnog.

³³ U ovom članku u kojem se izlaže nova metoda liječenja histerije hipnozom, Freud prvi put spominje termin psihoanaliza.

³⁴ Ovdje se prije svega radi o psihoanalitičkom učenju da izvore psihičkih problema valja tražiti u najranijem djetinjstvu i djetinjem razvoju, kao i da formiranje naše (emocionalne) ličnosti ovisi upravo o odnosima koje imamo s roditeljima. S druge strane, u filozofiji *new agea* svi smo mi integralni dio Univerzuma, djeca Kozmosa, odnosno emocionalna siročad (Matijašević, 2007: 49).

³⁵ Freudova teorija uglavnom ne nalazi mjesta u filozofiji *new agea*, međutim, mora se spomenuti u ovom kontekstu, budući da predstavlja temelj psihoanalize, te je sukladno tome, izvršila utjecaj i na *new age*, iako to nije učinila neposredno i direktno, već preko teoretičara koji su se nastavili na Freudov rad, kao što je to slučaj s Jungom.

2.2. Sigmund Freud

Sigmund Freud, trajno osporavan i revitalizirani začetnik psihoanalize ne igra značajnu ulogu u *new age* pokretu. Međutim, začetnik ove teorije, prakse i interpretacije svakako predstavlja značajnu ličnost i kao takav zaslužuje svoje mjesto u ovom radu.

Zašto Freud, kao začetnik psihoanalize, pravca na koji se u određenoj mjeri oslanjaju *new age* teorije, ne igra toliko važnu ulogu u *new age* pokretu? Na prvom mjestu valja istaknuti da *new age* tumači Freuda kao bitnu figuru zapadnjačke racionalnosti koja ističe važnost racionalnog mišljenja, što je u suprotnosti s temeljnim idejama *new agea*. Dakle, iako je Freud istaknuo dominaciju nesvjesnog nad svjesnim, ipak je isticao važnost svjesnog dijela ličnosti kao temelja duševnog zdravlja, te je isticao važnost očuvanja stroge granice koja dijeli svjesno i nesvjesno (Matijašević, 2007: 48), i upravo iz tog razloga nije bio zanimljiva ličnost za filozofiju *new agea*.

Međutim, s ciljem razumijevanja rada psihoanalitičara koji su relevantni(ji)³⁶ za kontekst *new agea*, potrebno je predstaviti i objasniti neke Freudove osnovne psihoanalitičke pojmove, koji predstavljaju sam temelj psihoanalize.

2.2.1. Koncepti psihičkog aparta prema Sigmundu Freudu

Sigmund Freud je psihoterapiji dao sasvim nove horizonte, ističući psihodinamske činitelje koji pokreću ponašanje, kao i ulogu nesvjesnog, te razvijajući prve terapijske postupke za shvaćanje i mijenjanje osnovne strukture ličnosti (Corey, 2009: 68).

Freudov pogled na ljudsku psihu zapravo je deterministički, ističući iracionalne sile, koje su značajne jer upravljaju i vladaju ljudskim ponašanjem. Ovdje spadaju instinktivni

³⁶ Primjerice, čitanje Freudovih ranijih radova o seksualnosti, bilo je od velikog značaja za Reicha; on predstavlja nastavljanje Freudove libidine teorije, temeljno seksualne naravi psihičke energije.

nagoni koji se stvaraju i razvijaju unutar prvih šest godina života, dakle, tijekom najvažnijih faza psihoseksualnog razvoja³⁷.

Centralno mjesto kod Freuda zauzimaju *instinkti*³⁸, čija je glavna uloga osigurati preživljavanje ljudskog roda i koji su usmjereni prema rastu, razvoju i kreativnosti. U početku, Freud se služio pojmom *libida*^{39,40}, kojim je označavao seksualnu energiju, a kasnije pojam libida proširuje dodajući mu energiju svih svih *nagona života*⁴¹ (Corey, 2009: 61). Također, pored životnih instinkata, Freud uvodi i pojam *nagona smrti*⁴², odnosno nagona za agresijom.

2.2.1. Topografski model

Vjerojatno najvažniji Freudov teorijski koncept jesu njegovi pojmovi nesvjesnog i razine svjesnosti koji predstavljaju ključ razumijevanja ponašanja i poremećaja ličnosti. U *Tumačenju snova* (1942), Freud izlaže svoje prvo topičko učenje: razlikuje tri sistema –

³⁷ Prema Freudu, ima ukupno pet psihoseksualnih stadija: oralni stadij (od rođenja do 18 mjeseci života). U ovom stadiju usne, usta i jezik (npr. uгода pri sisanju) predstavljaju temeljni izvor zadovoljstva. Grudi su djetetov prvi objekt ljubavi, a do konflikta dolazi u trenutku kad djetetu dojka bude uskraćena. U kasnijim životnim fazama, ovaj stadij se povezuje sa strahom od odbacivanja, i nepovjerenjem; zatim analni stadij (od 18 mjeseci do 3 godine života), u kojem dijete uči voljno kontrolirati obavljanje nužde, dakle, zadržavanje stolice djetetu donosi veliku ugodu i predstavlja temeljni izvor zadovoljstva. Obavljanje nužde vezano je i za društvene predodžbe reda, čistoće, ali i *odvratnosti*. U kasnijim životnim fazama, ovaj stadij povezuje se uz prekomjernu opterećenost detaljima, sitničavost i urednost. Falusni stadij (od 3. do 5. godine života), u kojem dijete otkriva svoj spolni organ, a seksualna želja se usmjerava prema roditelju suprotnog spola. U ovom stadiju dolazi do Edipovog i Elektrinog kompleksa, odnosno djetetove želje da posjeduje oca (kćer) ili majku (sin), što uključuje smrt, odnosno eliminaciju roditelja istog spola. U kasnijim životnim fazama i stavovima, ovaj stadij povezuje se uz polje seksualnosti. Stadij latencije (od 6. godine do puberteta), u kojoj nema značajnih promjena u razvoju ličnosti, ova faza predstavlja doba socijalizacije, a u njoj je dijete usmjereno na stjecanje znanja i vještina. Konačno, genitalni stadij (od puberteta), u kojem je libido usredotočen na genitalno područje. U ovoj fazi je seksualna energija investirana u svakodnevni život.

³⁸ Instinkti su, prema Freudu, glavni izvor psihičke energije koji pokreću psihički sistem.

³⁹ U najranijem razdoblju Freudova razvoja, njegova teorija se temelji na antagonizmu između spolnih, odnosno *libidalnih nagona* i *nagona ega*, odnosno samoodržanja. U Freudovu najnovijem razdoblju, njegova teorija se zasniva na antagonizmu između *Erosa*, odnosno životnog nagona i *Thanatosa*, odnosno nagona smrti (Marcuse, 1985: 32).

⁴⁰ Za razliku od Freuda, koji pojmu *libido* dodjeljuje isključivo seksualni nagon (u užem i širem smislu), Jung pojam *libido* bitno proširuje, povezujući ga s *psihičkom energijom*, odnosno sveukupnost one sile koja prožima svekolike oblike i aktivnosti psihičkog sustava i međusobno ih povezuje (Jacobi, 2006: 69).

⁴¹ Freud je smatrao da je jedan od temeljnih ciljeva života izbjegavanje bola i patnje, i postizanje ugone. Pojam životnih instinkata kod Freuda obuhvaća, stoga, sva djela ugone.

⁴² *Thanatos*, odnosno nagon smrti, stoji nasuprot *Erosu*, odnosno nagonu života, a podrazumijeva nagon za agresijom, prema sebi i drugima. Međutim, prema francuskom filozofu Paulu Ricoeuru, Freud pojam *Thanatosa* ne suprotstavlja *Erosu*, već ih dovodi u vezu, ističući da smrt nije tek puka negacija života (Skledar, 2007).

nesvjesno, preosvjесno i svjesno. Freudova teorijska građevina je gotovo u cijelosti temeljena na konceptu nesvjesnog. Postoje mnogi klinički dokazi koji potvrđuju postojanje nesvjesnog⁴³.

Svjesnost, prema Freudu, predstavlja tek manji dio ukupnog čovjekovog uma, dok je njegov veći dio skriven ispod površine svjesnosti, a tamo se skupljaju svi doživljaji, sjećanja, želje, misli i svi ostali iz svijesti potisnuti sadržaji, jer su u kontrastu s nametnutim društvenim normama. Većina psihološkog funkcioniranja nije pod kontrolom svjesnog uma⁴⁴. Nadalje, Freud tvrdi da se u osnovi svih oblika neuroloških simptoma skrivaju nesvjesni procesi, i stoga ozdravljenje podrazumijeva razotkrivanje potisnutih sadržaja, razumijevanje razloga određenog ponašanja, kao i razotkrivanje značenja simptoma.

Kako bismo bolje razumjeli Freudove pojmove nesvjesnog, svjesnog i preosvjесnog, možemo se koristiti i poznatom Freudovom metaforom ledena brijega. Vrh ledenog brijega, dakle, mali dio koji izvire iznad površine mora (za razliku od ogromne mase skrivene pod morem), predstavlja svjesnost koja organizmu pruža zaštitu od podražaja, što prema Freudu ima čak i važniju ulogu od samog primanja podražaja. Svjesnost ima zadatak stvaranja svojevrsnog balansa u organizmu, na način da vlastite zalihe energije zaštititi od razornog utjecaja prevelike energije iz vanjskog svijeta (Freud, 1986). Preosvjесno predstavlja svojevrsni filter između nesvjesnog i svjesnog. Informacije pohranjene u preosvjесnom prizivamo u svijest putem sjećanja ili znanja.

Freud je, iznoseći svoje teorije o nesvjesnom i ističući njegov značaj, kao kliničke dokaze postojanja nesvjesnog istaknuo snove, omaške i primjenu simbola. Ono što je analiza snova omogućila jest saznanje da je želja iz djetinjstva glavna motivacija za stvaranje snova. Budući da rad sna⁴⁵ maskira želju koju je potom potrebno odgonetnuti, za pokušaj njezina raskrinkavanja nužna je analiza snova. Primjerice, u *Tumačenju snova* (1942: 9), Freud navodi da kralj i kraljica u snovima uglavnom predstavljaju oca i majku onoga tko sanja. Također, svi izduženi predmeti, poput štapova, stabala ili kišobrana, kao i svo duguljasto

⁴³ Snovi, omaške, posthipnotička sugestija, sadržaji dobiveni korištenjem tehnika slobodnih asocijacija i projektivnim tehnikama – sve su to klinički dokazi koji potvrđuju postojanje nesvjesnog (Corey, 2009:62).

⁴⁴ Upravo iz tog razloga je cilj psihoanalitičke terapije dovesti nesvjesne motive na svjesnu razinu, jer samo u tom slučaju čovjek može donositi određene odluke. Shvaćanje značaja nesvjesnog od ključne je važnosti za shvaćanje psihoanalitičkog obrasca ponašanja.

⁴⁵ Prema Freudu, postoje dva sadržaja svakog sna – manifestirani (priča koju doživljavamo u snu), i latentni (nesvjesne misli koje određene misli transformiraju u sadržaj sna). Proces kojim latentan sadržaj sna biva transformiran u manifestirani sadržaj naziva se *rad sna*.

oružje, prema Freudu predstavljaju muški spolni organ. S druge strane, kutije, sanduci, pećine, brodovi, sve vrste posuđa, kao i sobe, predstavljaju žensko tijelo. Nije stoga potrebno biti previše pronicljiv, tvrdi Freud, da se ustanovi koji ključ otvara sobu.

Snovi predstavljaju stanja u kojima su dominantni osnovni psihički procesi, važni sadržaji nesusjesnog, iako njihovo djelovanje nikad ne nadjačava aktivnosti ega, koji u svakoj situaciji ima kontrolu te sprečava snove da dopro du svijesti. Svrha snova je da ostvare i održe psihički balans kod čovjeka i da služe kao svojevrsna alternativa za zadovoljstvo i ispunjenje želje.

Također, jedan od načina prodiranja u nesusjesno predstavljaju i omaške, poput lapsusa, zaboravljanja riječi, ili zamjenjivanja imena, i slično. Prema Freudu, omaške ukazuju na potisnute želje koje izbijaju na površinu. Također, Freud se koristi omaškama ne bi li dokazao postojanje paralele između psihičkih procesa svakodnevice i psihičkih procesa koji se odvijaju u formaciji neurotskog simptoma.

Osim toga, proizvod nesusjesnog jesu i simboli, koji predstavljaju svojevrsan *prajezik* čovječanstva. Riječ je o regresivnim psihičkim procesima konstantno aktivnim u čovjekovom životu, a koji ukazuju na nešto potisnuto i skriveno što se pojedincu (ili cjelokupnom čovječanstvu) dogodilo u prošlosti.

Prema Erichu Frommu, povijesna važnost Freudovog nesusjesnog jest u tome što se prije Freuda vjerovalo da između misli i djelovanja nema razlike. Dakle, prije Freuda se, primjerice, govorenje onoga što je čovjeku na pameti moglo objasniti kao iskrenost (Fromm, 1984). Poslije Freuda, misao i djelovanje definirani su dimenzijom čovjekovog nesusjesnog, njegovih nesusjesnih vjerovanja i želji. Međutim, Fromm ističe zanimljivu tvrdnju koju valja istaknuti. Naime, Freud je potiskivanje podražaja u nesusjesno gotovo isključivo ograničio na potiskivanje seksualnosti, čime je svoju teoriju ograničio. Međutim, Fromm ističe da u suvremenoj urbanoj kulturi potiskivanje seksualnosti više nije toliko naglašeno, budući da je seks postao tek jedan od proizvoda na tržištu koji se konzumira, i koji pruža iluziju sreće (Fromm, 1984). Fromm, u svom prikazu Freudova koncepta nesusjesnog, ističe karakteristična područja nesrazmjera između svjesnog i nesusjesnog, poput primjerice „svijest o slobodi – nesusjesna sloboda, ili svijest o aktivnosti – nesusjesna pasivnost i slično (Fromm, 1984).

2.2.2. Strukturni model

Nakon 1920. godine, Freud je razradio *drugu topiku* prema kojoj se psihički aparat sastoji od tri sustava: *Ono (Id)*, *Ja (Ego)* i *Nad-ja (Superego)*. Prema Freudu, čovjek predstavlja energetske sustav, a dinamika ličnosti ovisi o tome na koji se način psihička energija razvrstava na *Ono*, *Ja* i *Nad-ja*. Budući da je količina energije ograničena, dolazi do svojevrsnog nadmetanja, gdje jedan od tri navedena sustava dolazi u poziciju kontrole nad dostupnom energijom te time nadjačava preostala dva sustava, te je sukladno tome ponašanje pojedinca određeno tom psihičkom energijom (Corey, 2009).

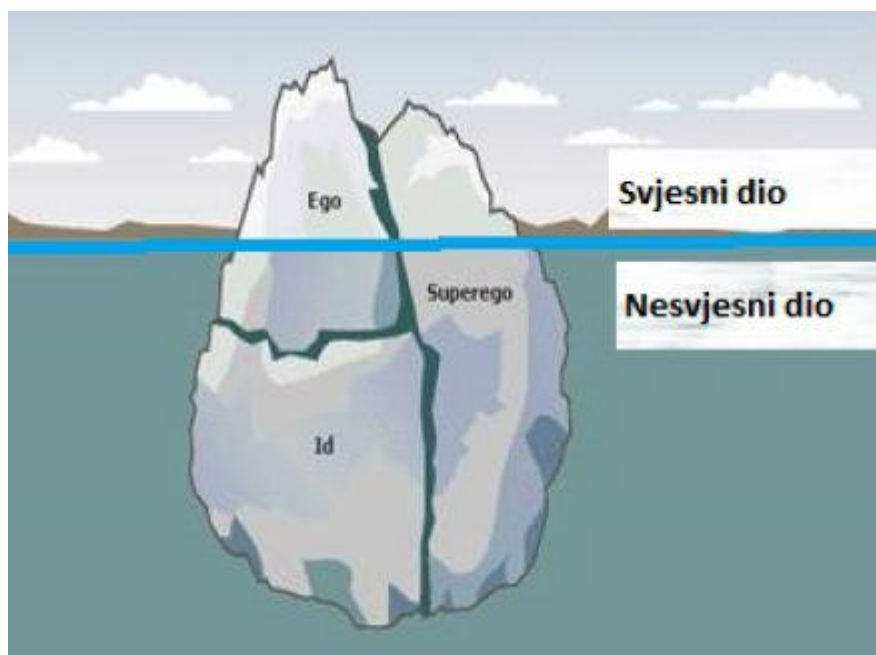
Ono (Id), predstavlja prvotni sustav ličnosti. Pri rođenju čovjek ima samo *Ono*, koje predstavlja izvor libida, i koje zahtijeva neposredno zadovoljavanje svojih impulsa. Riječ je o primitivnoj, nesvjesnoj osnovi psihe kojom vladaju primitivni porivi. Pridržavajući se principa zadovoljstva, *Ono* teži isključivo zadovoljenju svojih nagonskih potreba, a ukoliko te nagonske potrebe nisu zadovoljene, dolazi do anksioznosti. *Ono* nema neku svoju organizaciju, niti zajedničku volju, nego je isključivo usmjereno na zadovoljavanje nagonskih potreba (Freud, 1979). Psihu tek rođenog djeteta prvenstveno čini *Ono*, koje se mijenja, kako dijete stvara veze s vanjskim svijetom, te tako dolazi do stvaranja ega.

Ja (Ego), upravlja ličnošću, kontrolira je i uređuje. Prema Freudu, *Ja* je vodič u stvarnosti, koji se može mijenjati i prilagođavati. Predstavlja sustav koji svjesno opaža, i koji je okrenut prema vanjskoj stvarnosti. Međutim, *Ja* djeluje i inhibirajuće, a taj aspekt je okrenut prema unutra i djeluje nesvjesno, poput primjerice potiskivanja sadržaja koje stvara *Ono*, što predstavlja jednu od obrambenih (nesvjesnih) funkcija ega (Appignanesi i Zarate, 2001: 157). *Ja* predstavlja cjelinu koja povezuje *Ono* i *Nad-ja*, dakle, povezuje primitivne porive i društvene zahtjeve. Freud je u svom djelu *Ego i Id* (1927/2010) ego (*Ja*) usporedio s političarem. Naime, ego se nalazi između dvije vatre, između *Ono* i *Nad-ja*, te je upravo iz tog razloga, Freud ističe, ego *pregovarač*, a sukladno tome često je povezivan i s oportunizmom i umijećem diplomacije. Otuda i potječe ideja ega kao nečeg izrazito narcisoidnog i usmjerenog na sebe, kao onog koji se prilagođava i pregovara, dakle nečeg lažnog. Upravo u tome i leži razlog zašto pristaše *new agea* nisu bili naklonjeni egu, niti Freudu, jer je ego po definiciji licemjer, a *new age* zahtijeva neku novu istinu, onu koju hipokrizija ega nikad neće dostići.

Nad-Ja (Superego), predstavlja moralne koncepte okoline, kao i ljudski ideal sebe. Riječ je o tzv. sudbenom dijelu ličnosti koji uključuje čovjekov moral, i temelji se na procjenjivanju dobrog i lošeg, točnog i netočnog, pogrešnog ili ispravnog (Corey, 2009: 62).

Prema Freudu, *Nad-ja* se formira u trenutku kad dođe do razrješavanja Edipovog kompleksa, kad se pojavljuje temeljna razlika među spolovima. Daljnji razvoj *Nad-ja* uključuje kasniji utjecaj socijalnih i kulturnih faktora, iako u temelju uvijek ostaje internalizacija roditeljskih zabrana. *Nad-ja* je, osim toga, i nosioc *Ja-ideala*⁴⁶, kojeg *Ja* idealizira, imitira i nastoji ga dostići (Freud, 1979). Temeljna uloga *Nad-ja* sastoji se u sprečavanju nagona koje šalje *Ono*, budući da je vođen tradicionalnim i moralnim vrijednostima društva, kao i u uvjeravanju *Ja* da realistične ciljeve zamijeni moralističkima, te da teži savršenstvu (Corey, 2009: 62).

Slika 1. Prikaz teorije – metafora ledenog brijega

Izvor: <http://www.novapsihologija.com/sigmund-freud-i-psihodinamska-teorija-licnosti/> (12.05.2015).

⁴⁶ *Ja-ideal* predstavlja svemoć, jedinstvo s *Ono*, idealizacija *Ja* (npr. identifikacija s majkom – svemoć). S druge strane, *Ideal-ja* stalno se uspoređuje sa svojim vlastitim *Ja-idealom* i nastoji svojim ponašanjem imitirati autoritet.

2.1.4. Jastvo i Sebstvo

Koncept *jastva* i *sebstva* važan je u kontekstu ovog rada, budući da se upravo *new age* teorija temelji na ideji raspadanja *ja* kako bi se rodilo *sebstvo*, i tu pronalazi dodirne točke s psihoanalitičkom teorijom.

Ja je u svim filozofijama uvijek igralo izrazito važnu ulogu. Tako, primjerice, racionalističko *Ja* pronalazimo u prosvjetiteljstvu, sentimentalno *Ja* u romantici, dok autonomno *Ja* svoje mjesto pronalazi u liberalizmu (Bezić, 2001: 181).

Termine *Ja* i *jastvo* uobičajeno je koristiti kao istoznačnice, no one ipak ne označavaju isto, iako pripadaju istom semantičkom polju. U filozofiji i psihologiji postoji struja mišljenja koja ne priznaje egzistenciju *jastva*, ističući da je *Ja* tek mentalni konstrukt koji ne postoji u stvarnosti.

Pitanje odnosa ili relacija jest ono prvo što diferencira *Ja* i *jastvo*. *Jastvo* predstavlja *Ja* u svojim odnosima, a svako *Ja* uključeno je u mnoštvo raznolikih odnosa, kao što je odnos prema samome sebi, a potom i prema drugima, te odnos prema ukupnosti ega kao zajednice. Naposljetku, svako *Ja* se mora odrediti i u svom odnosu prema nekoj višoj instanci. S druge strane, *jastvo* se očituje u odnosu prema samome sebi. Freud ovo potvrđuje podjelom *Ja* na *autističko* i *realističko*, gdje se prvo bavi isključivo vlastitim porivima i potrebama, dok je potomje usmjereno izvan sebe. *Jastvo* podliježe različitim interpretacijama. Tako, primjerice, Matica (1967: 426) definira *jastvo*, u jezičnom smislu, kao skup svega što čini nečiju osobnost, individualnost, dok Anić (1998: 367) slično Matici, definira *jastvo* kao ukupnost onoga što čini *Ja*, na što potom nadodaje i definiciju Matice. Dok *Ja* predstavlja samu jezgru osobe, *jastvo* bi bilo svojevrsna aura, svijest vlastite osobnosti. *Jastvo* predstavlja i subjektivnost i subjektivnost, a *Ja*, s druge strane, predstavlja lice, odnosno ličnost (Bezić, 2001: 185).

Kod Freuda nema stroge razlike između *Ja* i *jastva*. Prema njemu, *jastvo* obuhvaća domenu ugone i stvarnosti, odnosno *Ono*(id) i *Ja*(ego). S druge strane, Jung proširuje područje *jastva* ističući podjednako važnost kako ciljeva, tako i uzroka, od kojih potomje pronalazi u određenim arhetipovima, dok ciljeve pronalazi u kulturnom razvoju. Također, Jungova struktura *jastva* i *sebstva* je nešto složenija, te ljudskoj psihi pridaje kategorije

sebstva (selbst), *Ja* (Ich), *persone* (animus i anima), *sjene* (Shatten), kao i individualno i kolektivno nesvjesno, a potom sve nabrojane kategorije obuhvaća pod pojmom *selbst* (Bezić, 2001: 185).

Kad govorimo o *sebstvu*, potrebno je naglasiti da je riječ o relativno novom pojmu. Naravno, u jezičnom pogledu, pojam *sebstva* u obliku (povratne) zamjenice *sebe* ili *se* postoji oduvijek u hrvatskom jeziku. Međutim, apstraktna imenica *sebstvo*, konstrukt je novijeg doba, a nastala je kao posljedica utjecaja strane egološke literature (Bezić, 2001: 193).

Freud *sebstvu* nije predavao preveliku važnost i po njemu je egom (*Ja*) dominiralo *Ono*, i upravo u sukobima za *prevlast* nad egom između *Ono* i *Nad-ja*, najčešće bi stradao upravo ego, koji s ciljem obrane tada stvara obrambene mehanizme.

Jung se prilično udaljio od Freudovih pozicija, proširujući područje *sebstva*. Naime, prema Jungu, domeni *sebstva* pripada i podsvijest i svijest, kao i *persona* i *sjena*. *Sebstvo* je, ističe Jung (1968, prema Bezić, 2001: 195), *Božja slika*, smatrajući ga važnijim od ega. *Sebstvo* predstavlja za Junga sveukupnost onog psihičkog u pojedincu (Bezić, 2001: 195). Upravo su ovo mjesta kod Junga koja je i *new age* prepoznao i zahvaljujući kojima je postao jedna od niti vodilja tog pokreta.

2.2. Carl Gustav Jung

Pojedini tumači⁴⁷ smatraju Junga jednim od najvažnijih duhovnih učitelja *new agea*, ističući pritom da nije toliko Jung utjecao na *new age*, koliko je *new age* samoinicijativno prisvojio Junga za svojevrsnog *new age gurua* (Matijašević, 2007: 50). Matijašević ističe da su predodžbe o Jungu koje odgovaraju predstavnicima *new agea* prije svega njegovo oslanjanje na alkemiju, istočnjačke religije i filozofije, spisi o magiji, NLO-u, teozofiji, astralna iskustva i mistične vizije.

Jedno od temeljnih pitanja je zašto je *new age* odabrao baš Junga za svog duhovnog vodiča? Slično kao i kod Freuda, koji je isticao da je povijest civilizacije – povijest

⁴⁷ Primjerice Matthew Fox, Teilhard de Chardin, Douglas Groothuis, Marsha West i drugi.

neprestanog podjarmljenja ljudskih nagona (Marcuse, 1985: 17), prema Jungu je povijest *Zapada* - povijest stalne dominacije razuma u odnosu na osjećaje, gdje se osjećaji doživljavaju kao svojevrsna *atrofirana* funkcija (Matijašević, 2007:50). Međutim, da bi se postigao duševni razvoj, Jung ističe nužnost identificiranja kako dominantne, tako i atrofirane funkcije, a zatim aktiviranja i razvijanja atrofirane funkcije, što bi u slučaju zapada bili osjećaji. U kontekstu *new agea*, ovo Jungovo učenje poklapa se s *new age* filozofijom, kojoj kartezijanski racionalizam spada u najomraženije paradigme (Matijašević, 2007: 50).

Važni dosezi Jungova promišljanja uključuju psihološki pristup religioznom, doživljaj Boga kao jastva, te shvaćanje individuacije kao duhovnog imperativa ljudskog života, što svakako pruža plodno tlo različitim ezoterijskim idejama *new agea*⁴⁸, koje se nadovezuju na takav psihološki pristup te na taj način pronalazi svoj znanstveni kredibilitet u parapsihološkim istraživanjima⁴⁹, kao i u istraživanjima iz domene neurolingvistike⁵⁰, biologije⁵¹ i fizike⁵² (Dragun, 2012: 66).

Međutim, pojedini tumači poput Davida Tacey⁵³, upozoravaju kako konzumeristički pristup *new age* religiji nipošto nije i Jungov, no o tome će biti riječi nešto kasnije.

2.2.1. *Svijest i nesvjesno*

Jung pod terminom *psiha* ne podrazumijeva isključivo ono što se općenito označava terminom *duša*, već podrazumijeva cjelokupnost svih psihičkih procesa, svjesnih i nesvjesnih. Psiha se, prema Jungu, sastoji od dvije sfere koje se međusobno nadopunjuju, ali istovremeno imaju i suprotna obilježja – *Svijesti* i *Nesvjesnog*⁵⁴, a naše *Ja* sudjeluje u oba područja (Jacobi, 2006: 17). Sljedeće slike prikazuju funkcioniranje svijesti i nesvjesnog.

⁴⁸ Postojanje energetskih polja (ili aure), komunikacija s duhovnim vodičima, mogućnost samoiscjeljenja, metode preobražaja svijesti i sl.

⁴⁹ Npr. telepatija ili vidovitost.

⁵⁰ Npr. autosugestija.

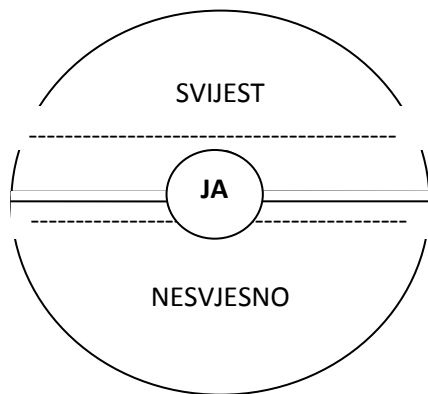
⁵¹ Npr. teorija mreže

⁵² Npr. sinhronicitet, teorija kaosa, holistička paradigma.

⁵³ Australijski spisatelj i interdisciplinarni znanstvenik. Profesor književnosti na Sveučilištu u Melbournu, i profesor-istraživač u australskom centru za kršćanstvo i kulturu, u Canberri.

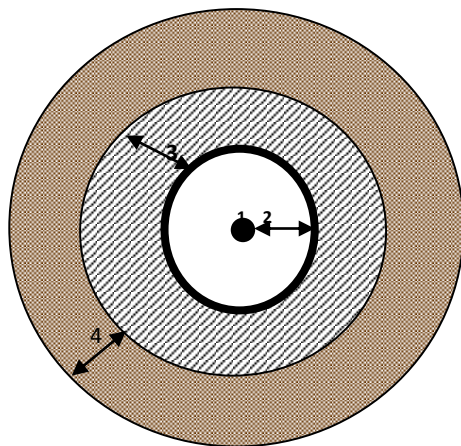
⁵⁴ Ne zaboravimo da je prvo znanstveno istraživanje manifestacije nesvjesnog zaslugom Sigmunda Freuda.

Slika 2. Ja između dvije sfere

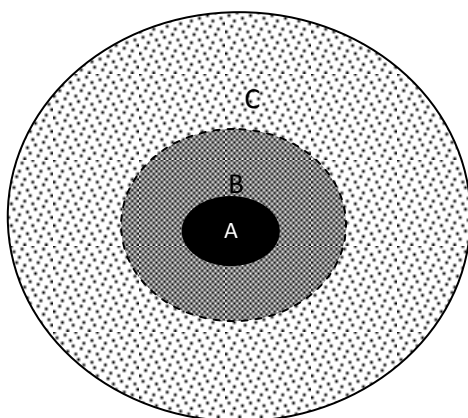
Izvor: Jacobi, 2006.

Slika 3. Individualno nescjesno

Izvor: Jacobi, 2006.

Slika 4. Sadržaji koji okružuju sferu svijesti

Izvor: Jacobi, 2006.

Slika 2 prikazuje *Ja* koje se nalazi između svijesti i nespješnog, koji, osim što se nadopunjuju, međusobno su i komplementarni. Dakle, crta razdvajanja između sfera može se pomicati u oba smjera, što je na dijagramu prikazano strelicama i isprekidanim crtama (Jacobi, 2006: 18). Promatra li se odnos tih dviju sfera, može se primijetiti da svijest predstavlja mali dio cjelokupne psihe, tek jedan mali otok u čitavom oceanu nespješnog.

Na *slici 3* se može primijetiti *Ja*, obilježeno kao manja crna točka u središtu (okruženo i nošeno svijješću), koje predstavlja *onu stranu* psihe, koja je u zapadnjačkoj kulturi primarno namijenjena za prilagođavanje vanjskoj stvarnosti. Jung pod pojmom *Ja* shvaća kompleks predodžbi koje tvore središte njegovog područja svijesti, a koji se njemu doima kao i da sam posjeduje veliki kontinuitet i identitet (Jung, 1977). To još naziva i *Ja i subjektom svijesti*, definirajući svijest, međutim, kao djelatnost koja održava odnos psihičkih sadržaja prema *Ja* (Jacobi, 2006: 19). Naime, kako bi iskustva koja dobivamo iz našeg unutarnjeg i vanjskog okruženja uopće bila osvještena, ona nužno moraju doći u kontakt s *Ja*, jer u suprotnom ostaju u nespješnom.

Slika 4 prikazuje sadržaje koji okružuju sferu svijesti, ali se nalaze na području nespješnog. *A* predstavlja onaj dio kolektivnog nespješnog koji se nikad ne može osvjestiti, *B* predstavlja područje kolektivnog nespješnog, i *C* područje individualnog nespješnog.

Uzimajući u obzir činjenicu da ljudska svijest ne može u istom trenutku obuhvatiti širok spektar sadržaja, ovdje je riječ o sadržajima koji su stavljeni po strani, koji se, međutim, po potrebi mogu dozvati u svijest, kao i onim sadržajima koji su potisnuti, jer nam iz nekog razloga stvaraju nelagodu.⁵⁵ Jung to područje naziva *individualnim nespješnim*, dok termin *kolektivno nespješno* ne podrazumijeva isključivo sadržaje karakteristične za naše individualno *Ja*, već svojevrsno općeljudsko nasljeđe, ono iz „baštinjene mogućnosti psihičkog funkcioniranja kao takvog“ (Jung, 1977). Dakle, *individualno nespješno* predstavlja one sadržaje koji pripadaju povijesti svake osobe pojedinačno⁵⁶, dok sadržaji kolektivnog nespješnog jesu odraz načina reagiranja karakterističnih za čovječanstvo od samih početaka⁵⁷ (Jacobi, 2006:20).

⁵⁵ Ovdje je potrebno istaknuti da je za Freuda termin *pređsvješno* predstavljao sadržaje koji se u svako doba mogu prizvati u svijest, dok je terminom *nespješno* označavao potisnute sadržaje.

⁵⁶ Tu spada sve ono potisnuto, odloženo, zaboravljeno itd. (Jacobi, 2006).

⁵⁷ Primjerice strah, opasnost, borba protiv nadmoći, odnos spolova, odnos djece prema roditeljima, modeli oca i majke, stavovi prema mržnji i ljubavi, rođenju i smrti itd (Jacobi, 2006).

Nesvjesno je puno starije i puno šire od svijesti, ono je ono izvorno. Djeca život započinju u nesvjesnom, i postepeno ulaze u stanje svjesnosti. Nesvjesno se prema svijesti ponaša kompenzacijski, i na pojedinu situaciju daje individualne reakcije prilagođene vanjskom svijetu, i toj istoj svijesti suprotstavlja adekvatnu reakciju koja potječe iz iskustva čovječanstva, a koja je karakteristična za nužno unutarnje ponašanje. Na taj način nesvjesno omogućuje pojedincu da zauzme stav koji odgovara onom totalnom psihičkom (Jacobi, 2006:21).

2.2.2. Funkcije svijesti prema Jungu

Četiri su temeljne funkcije koje egzistiraju u svakom čovjeku, u skladu s njegovim sklonostima – *mišljenje, intuicija, osjećanje i osjetilnost(ćulnost)*.

Mišljenje je ona funkcija koja, posredstvom misaone aktivnosti⁵⁸, teži razumijevanju danosti svijeta i prilagođavanju njihovim zahtjevima, dok se s druge strane, funkcija *osjećanja* bavi shvaćanjem putem vrednovanja⁵⁹. I mišljenje i osjećanje smatraju se racionalnim funkcijama, jer obje djeluju na principu vrednovanja (Jacobi, 2006:22).

Ćulnost (osjetilnost) i *intuiciju* Jung naziva iracionalnim funkcijama, budući da se one bave percepcijama kojima ne pridaju smisao, niti ih vrednuju na neki način. *Osjećanje* predstavlja osjetilnu realnost, dakle, osjetilnost primjećuje stvari upravo kakve one i jesu, dok *intuicija* opaža posredstvom sposobnosti nesvjesnog *unutarnjeg opažanja* (Jacobi, 2006:23).

Iako svaki čovjek posjeduje sve četiri navedene funkcije, uvijek će jedna funkcija dominirati, a o toj dominantnoj funkciji presuđuje individualna sklonost pojedinca, koja tu funkciju snažnije razvija i diferencira od drugih funkcija, dajući svjesnom stavu usmjerenje i kvalitetu. Upravo se iz tog razloga ta dominirajuća funkcija i naziva *diferenciranom* ili *superiornom* funkcijom, koja određuje tip individue, koja pak predstavlja bazu koja prilagođava specifičan stav prema materiji doživljajnih sadržaja.

⁵⁸ Mišljenje vrednuje tako što razgraničava sudove kao npr. istinite ili pogrešne.

⁵⁹ Poput primjerice *ugodan* i *neugodan*.

U slučaju čovjeka s relativno zdravom psihom, najčešće se, osim dominantnom funkcijom, djelomično služi i tzv. *pomoćnom funkcijom*, koja je relativno diferencirana i usmjerena. Treća je funkcija još rjeđe upotrebljiva, dok četvrtom funkcijom uglavnom ne može voljno raspolagati.

Postavlja se pitanje zašto je Jung navedene funkcije nazvao temeljnim funkcijama, bez uporišta u dokazima već isključivo na temelju dugogodišnjeg iskustva? Naime, Jung razlikuje navedene četiri funkcije obzirom da se „one ne odnose jedna na drugu, odnosno jer se mogu reducirati“ (Jung, 1977). Broj četiri od davnina predstavlja cjelovitost, potpunost, i ocrta se u četiri strane svijeta, četiri kraka križa ili četiri polja koordinatnog sustava. Kad bi se sve četiri funkcije mogle osvijestiti, tada bi se moglo govoriti o savršenom čovjeku (Jacobi, 2006:27). Budući da se funkcije međusobno isključuju, nemoguće je u istom trenutku raspolagati s više temeljnih stavova, iako ih je s vremenom moguće donekle diferencirati i približiti se toj zaokruženosti.

2.2.3. Sadržaji nesvjesnog

U prethodnim poglavljima istaknuto je da područje nesvjesnog obuhvaća individualno nesvjesno i kolektivno nesvjesno. Individualno nesvjesno, dakle, obuhvaća sadržaje koji su stavljani po strani, i koji se po potrebi mogu dozvati u svijest, i one potisnute sadržaje koji nam iz nekog razloga stvaraju nelagodu. Kolektivno nesvjesno također je podijeljeno na područja, koja se mogu predočiti na način da su smještena jedno iznad drugoga.

Dakle, prvo područje kolektivnog nesvjesnog predstavlja područje *emocija* i naših primitivnih instinkata koje još uvijek možemo kontrolirati. Sljedeće područje pripada *invazijama*, koje imaju potpuno nezavisan karakter, i koje predstavljaju sadržaje koje *Ja* nikad u potpunosti ne asimilira, i koji najčešće izbijaju iz najdubljeg središta našeg nesvjesnog, dok treće područje predstavlja sadržaje koji se nikad ne mogu prizvati u svijest. Budući da psiha u osnovi podrazumijeva kombinaciju svijesti i nesvjesnoga, najčešće je problematično uspješno razlikovati područja prema njihovoj pripadnosti, obzirom da se često isprepliću.

Kad je riječ o individualnom nesvjesnom, jednostavnije je obrazložiti njegovu strukturu. Naime, individualno nesvjesno sastoji se od potiskivane materije koju je pojedinac

sakupio tijekom svog života. Dok, u slučaju kolektivnog nesvjesnog nailazimo na urođene crte bića i njihova kasnija ispreplitanja, a koja obilježavaju psihičku strukturu ljudske vrste (Jacobi, 2006:50).

Može se reći da kolektivno nesvjesno čovjeku prenosi svojevrsan *praglas*, koji ne podliježe svjesnoj aktivnosti, koja je uvijek usmjerena prema prilagođavanju Ega vanjskom svijetu. Međutim, ovdje bi bilo potrebno postaviti pitanje je li uistinu moguće ustanoviti strukturu nesvjesnog? Može li se skicirati nešto što nije osviješteno? Kako možemo pružiti pregled nesvjesnog, ako to uopće nismo u stanju percipirati, ako je to jače i veće od našeg svjesnog? Prema Jungu, to je moguće, međutim, tek posredstvom svijesti, odnosno posredstvom *simbola*, *simptoma* ili *kompleksa*, koji nam se javljaju u snu, fantazijama i vizijama (Jacobi, 2006:52).

2.2.4. Simptom i kompleks

Ono što je prvo vidljivo na razini svijesti jesu simptom i kompleks. Simptom predstavlja svojevrsan znak za uzbunu, zvuk upozorenja koji upozorava na postojanje *greške* u svjesnom stavu, te je tu *grešku* potrebno ukloniti. Međutim, da bi se navedena *greška* uklonila prethodno ju je u svijesti potrebno locirati. Prema Žižeku, simptom predstavlja točku iznimke, partikularni element koji podriva svoj vlastiti rod. On to učinkovito elaborira na primjeru slobode. Sloboda je univerzalni pojam koji objedinjuje niz vrsta sloboda, poput slobode govora, političke slobode, slobode trgovine i slično, ali zbog strukturalne nužnosti, pojam slobode objedinjuje i specifičnu slobodu, onu koja potkopava sam taj univerzalni pojam, koja je potpuno suprotna stvarnoj slobodi (Žižek, 2002:40). Ta specifična sloboda, poput primjerice slobode radnika da na tržištu slobodno prodaje svoju vlastitu radnu snagu, zapravo je paradoksalna, jer upravo prodajući svoj rad, radnik gubi svoju slobodu.

Kad je riječ o kompleksu, kod Junga on predstavlja izdvojen duševni dio ličnosti, koji se odvojio od svijesti te funkcionira autonomno i samovoljno, i u području nesvjesnog vodi svoj izolirani, zaseban život te na taj način ili ometa ili potkrjepljuje svjesne radnje (Jacobi, 2006:52).

Freud je u *Psihopatologiji svakodnevnog života* (1990), također pisao o kompleksu ističući da od njega boluju svi ljudi, čemu kao dokaz idu sve vrste promašaja. Međutim, kod kompleksa nije nužno riječ o inferiornosti, već kompleks prije predstavlja nešto konfliktno, što s druge strane može imati i pozitivne konotacije, budući da može predstavljati i poticaj pojedincu za veća postignuća u životu. Njegovo porijeklo može se naći u različitim traumama, emocionalnim šokovima i slično, kako iz ranog djetinjstva tako i iz recentnijih događaja u životu pojedinca, a uslijed čega dolazi do separacije dijela psihe (Jacobi, 2006:54).

2.2.5. Arhetipovi

Jung je u svojim djelima nastojao što preciznije odrediti termin arhetipa, uzimajući u obzir da na njemu leži čitava teorijska konstrukcija. Međutim, precizan odgovor na pitanje što je arhetip (u *jungovskom* smislu) ne postoji. Arhetip nije mjerljiv, ne može se kvantificirati, budući da se njegov učinak može percipirati tek poslije njegova djelovanja, dakle, na temelju njegovog učinka. Prema Jungu, arhetipovi prilagođavaju materijal predodžbi te na taj način postaju vidljivi i psihički (Jung, 1978:330).

Jung je prvi put 1917. godine pisao o dominantama kolektivnog nesvjesnog, koje je definirao kao sadržaje koji posjeduju specifičan oblik energije. Do 1917. godine je upotrebljavao termin primordijalne slike pod čime je podrazumijevao sve motive iz legendi, mitologija i bajki, gdje su koncentrirani univerzalni načini ljudskog ponašanja izraženi u slikama, koji su kroz povijest bili izražavani u različitim oblicima. Iako su se navedeni motivi širili svijetom sigurno i tijekom migracija, u određenim slučajevima komunikacija nije bila moguća, te je upravo iz tog razloga Jung pretpostavio postojanje primordijalnih slika (Jacobi, 1974:33).

Jung je arhetipove na početku (1912) nazivao *preslikama*, dok se termin arhetip počinje koristiti oko 1919. godine, a skoro trideset godina kasnije, točnije 1946 godine, Jung arhetipove počinje dijeliti na *potencijalni*, nepercipirani arhetip, i *aktualizirani*, percipirani arhetip, dakle, onaj koji je već ušao u područje svijesti i koji se potom javlja kao arhetipska predodžba, događaj ili proces (Jacobi, 2006: 56).

Arhetipski simboli unutar područja svijesti prekriveni su drugim sadržajima, ili su pak prekinuti u svojoj povezanosti, a putem volje smo u mogućnosti manevrirati i vladati sadržajima koji pripadaju području svijesti. S druge strane, sadržaji koji pripadaju području nesvjesnog (koji imaju svoj red i uređenje), nalaze se izvan naše kontrole, i arhetipovi čine njegovo središte i područje moći. Upravo taj red i uređenje koji pripadaju području nesvjesnog u mogućnosti su pružiti nam utočište u teškim životnim trenucima, ukoliko smo u stanju povezati se s njima.⁶⁰ Dakle, iz ovoga se može zaključiti da je arhetip u stanju izmijeniti svjesni stav pojedinca, i ne samo to. On ga može, naime, čak i preokrenuti u njegovu suprotnost.

Arhetipske predodžbe mogu predstavljati i odraz nagona na psihi, psihičke tokove koji su se pretvorili u sliku, pramodel ljudskog ponašanja (Jacobi, 2006:61). Naime, što je arhetipska slika neodređenija, to potječe iz dubljeg sloja kolektivnog nesvjesnog, onog u kojem simboli nisu ni na koji način povezani s individualnim, već prethode individualnom iskustvu. Nasuprot tome, što slika postaje određenija i čvršća, to znači da je ispunjenija individualnim sadržajem.

U svijetu nesvjesnog, koji je jezik slika, arhetipovi se javljaju u simboličkom obliku. Motivi arhetipskih slika u svim su kulturama jednaki i odgovaraju filogenetski⁶¹ uvjetovanoj komponenti unutar strukture čovjeka (Jacobi, 2006:64). Njih možemo naći u svim mitologijama, bajkama, religioznim predajama i slično.

Prema Jungu, zbroj arhetipova jest ukupnost svih latentnih potencijala ljudske psihe koji podrazumijeva bogati arhiv drevnih znanja i spoznaja o najdubljim vezama između *Boga*, *Čovjeka* i *Univerzuma*, a osvješćivanje tih latentnih potencijala vodi prema okončavanju usamljenosti čovjeka i njegovo uključivanje u „tokove vječnog zbivanja“ (Jacobi, 2006:65). Upravo ovo mjesto predstavlja osnovno polazište mnogih autora *selfhelp* literature, koji se pozivaju na važnost arhetipova i prevode ih na jezik prihvatljiv današnjem vremenu, nudeći pojedincu na taj način vodič za lakše savladavanje problema današnjice, i u konačnici, nudeći pojedincu dostizanje savršenstva kroz uspostavu sklada duha, duše i tijela.

⁶⁰ Povezivanje se, primjerice, može dogoditi kroz vježbe Yoge ili slično.

⁶¹ Definicija filogeneze, prema Hrvatskom leksikonu, podrazumijeva povijest razvojnog procesa ili povijest evolucije određenih grupacija, poput razreda, porodice ili rodova.

3. PSIHOANALIZA I NEW AGE

Psihoanalitički pristup pojedincu, kolektivu, svijetu, univerzumu, mistici i religioznosti svakako zauzima značajno mjesto u filozofiji *new agea*, čemu svjedoče česta i mnogobrojna korištenja psihoanalitičkih metoda unutar *new age* tehnika.

Psihoanaliza služi *new ageu* kao glavno oruđe fokusa na pojedinca, a to je važno mjesto upravo zbog toga što su individualizam i globalizam nezaobilazne stavke *new age* svjetonazora, kao ezoterijskog svjetonazora koji je primarno orijentiran na pojedinca. Osim toga, psihoanaliza služi kao svojevrsan most koji omogućuje prijelaz iz tog ezoterizma, koji je u zapadnoj tradiciji povezivan s mističnim i tajnim udruženjima, prema individualizmu i liberalizmu kao temelju *new age* filozofije. Upravo iz tog razloga *new age* bez psihoanalize ne bi mogao preživjeti u vremenu, jer mu psihoanaliza služi kao potporanj, omogućuje mu određenu fleksibilnost, adaptabilnost i izdržljivost, i u tom je smislu psihoanalitički pristup „ključ prelaska ezoterizma (*new agea*) iz modusa duhovne supkulture u modus duhovne kulture“ (Dragun, 2012:71). Dakle, psihoanaliza predstavlja most koji je ezoterizam *new agea* smjestio unutar okvira *mainstream* svjetonazora, te mu samim time pružio svojevrsni (pseudo)znanstveni kredibilitet i mogućnost opstanka.

3.1. Psihoanalitički pristup u *new ageu*

Psihoanalitički pristup zauzima važno mjesto unutar *new agea*, koji ga povezuje s konceptima *samorazvoja*, *mentalnog programiranja*, kao i *cjelovitosti duha i tijela*. Kod psihoanalize, pojedinac se psihološki usavršava tako što se suočava s vlastitim tegobama, traumama i kompleksima, što s vremenom rezultira ujednačavanjem svih psihičkih dijelova, koji počinju skladno funkcionirati. U *new ageu* se to povezuje sa stanjem postignute osobne sreće, što predstavlja psihološko savršenstvo pojedinca (Dragun, 2012:67).

U *new ageu* se psihologija i psihoanaliza povezuju s konceptom energetske polja ili *aura* i energetske središta ili *chakri*, te se također velika važnost pridaje i mogućnosti neuro-lingvističkog programiranja psihe putem autosugestija, afirmacija, vizualizacija, meditacija i sličnih tehnika mentalnog programiranja (Patridge, 2005). Često korišteni pojmovi su i *više Ja*

(jastvo), *niže Ja* (sjena), *aura*, *samoiscjeljenje*, *preporađanje* itd. Slične pojmove (više i niže ja, aura, energetski sustav i sl), nalazimo i kod, već spomenutih, rozenkrojčera, teozofa i antropozofa, a koji se dovode u vezu s idejama *reinkarnacije*, *karme* i *zodijaka*, što također svjedoči sinkretičkom karakteru tih ezoterijskih učenja, unutar kojih se psihologija miješa s ezoterijom (Dragun, 2012:65).

Teorije kozmičkog jedinstva⁶² nadograđuju se na psihologizaciju religioznog u *new ageu*, ukazujući na poveznicu prirode, religije, mitologije, znanosti i psihologije, koje predstavljaju evolucijske etape razvoja tvari, uma i duha (Wilber, 2004). Također, *gestalt psihologija*⁶³ služi Fritjofu Capri⁶⁴ kao obrazac koji polazi od psihičke cjeline kod razumijevanja stavova i ponašanja pojedinca (Capra, 1986), što se poklapa s njegovom holističkom paradigmom u fizici⁶⁵.

Univerzalna gnostička kršćanska crkva⁶⁶ predstavlja dobar primjer eklektičkog spoja psihoanalize i ezoterijsko-okultnih učenja. Naime, temelji se na kombinaciji Jungove psihoanalize s jedne strane, i teozofskog učenja Helene Petrovne Blavatsky, kabali, odnosno židovskog ezoteričnog učenja koje se temelji na tumačenju brojčanih odnosa i slova, zatim tantričkoj jogi, učenju Krishnamurtisa, i astrologiji (Patridge, 2005). Tantrička joga, primjerice, doživljava duh i tijelo kao jedno, gdje tijelo predstavlja manifestaciju duha. Prema Tantri, svijet je igra između muške i ženske energije (Šive i Šakti). Bavljenje Tantrum, u pravom smislu, podrazumijeva mnoga odricanja s ciljem postizanja prosvjetljenja (naročito odricanje vezanosti za materijalno i prolazno). Danas, bavljenje Tantrum podrazumijeva osobno eksperimentiranje ne bi li se tako postiglo prosvjetljenje. Prema Krishnamurtisu, indijskom filozofu, jedini put prema slobodi jest onaj koji ide kroz neprohodno područje ljudskog uma, a koji podrazumijeva razumijevanje misaonog procesa koji zahtijeva kontinuirano učenje čovjeka o samome sebi.

Osim toga, eklektički spoj može se primijetiti i u Pathwork radionicama samorazvoja⁶⁷. Ovdje su također prisutni elementi Jungove psihoanalize i analize snova u

⁶² Primjerice, Wilberova *teorija svega*.

⁶³ Usklađenost s božanskom energijom, univerzumom, kozmičkom energijom.

⁶⁴ Fritjof Capra je američki fizičar i publicist, austrijskih korijena, koji je napisao nekoliko knjiga tematike spoja suvremene znanosti i istočnjačkim učenja.

⁶⁵ Caprina holistička paradigma u fizici, također uzima cjelinu kao predložak za funkcioniranje pojedinih dijelova.

⁶⁶ Osnivač Univerzalne gnostičke kršćanske crkve je Samael Aun Weor.

⁶⁷ Pathwork radionice samorazvoja zasnivaju se na duhovnom učenju Eve Pierrakos.

kontekstu grupnog psihoterapeutskog rada uočavanja vlastitih psihičkih obrazaca, kao i prakticanje kudalini yoge⁶⁸ (koja se temelji na nadilaženju ega i utjelovljenju životne istine), plesa, i meditacije s *višim Ja*. Također se sugerira oslobađanje *nižeg Ja* kao preduvjet spoznaje i prevladavanja tog unutarnjeg pokretača. Ideje o višem i nižem *Ja* svoje porijeklo vuku kako iz teozofske tradicije tako i iz Jungove psihoanalitičke škole (Dragun, 2012:70).

Spajanje ezoterijskih pokreta *Zapada*, odnosno ezoterijske psihologije (koju oni razvijaju) s Jungovom psihoanalitičkom školom, rezultiralo je stvaranjem različitih ezoterijsko-psiholoških pravaca i pokreta koji su doživjeli svoj vrhunac upravo u eri *new agea*. Ezoterijska psihologija usvaja psihoanalitički sustav koji uključuje pojmove poput *Ja*, *niže Ja*, *animus*, *animu*, te *više Ja*, kao univerzalne podsvjesne strukture čovječanstva koje ujedno predstavljaju i etape na putu *samorazvoja* (Dragun, 2012:65).

Kao što je već spomenuto, većina psihoanalitičkih pojmova koje je *new age* preuzeo i koje koristi, svoje korijene vuče iz Jungove psihoanalize, od kojih je možda i najvažniji pojam – pojam individuacije ili *samorazvoja*⁶⁹, koji predstavlja temelj filozofije *new agea*.

3.2. Jung i new age

Carl Gustav Jung zaslužan je za novu, drugačiju percepciju religioznosti, zahvaljujući svojim idejama o kolektivnom nesvjesnom, simbolima, arhetipovima, kao i univerzalnom religioznom iskustvu koje dolazi kroz postupak individuacije. Možemo govoriti i o svojevrsnoj primjeni paradigme religioznosti, koja sada ističe da je *Bog* sveprisutan, pa se tako nalazi i u pojedincu koji ga u sebi treba pronaći. S druge strane, sve do 20. stoljeća, pojedinac nije tražio *Boga* unutar sebe, već je sebe tražio u *Bogu*, tražio se je unutar zajednice vjernika. Nova paradigma religioznosti prikazuje *Boga* kao simbol ljudske psihe, kao simbol *jastva*, a utemeljitelje religija doživljava kao simbole ostvarene individuacije, odnosno simbole pronalaska *Boga* unutar sebe.

Prema Jungu, religioznost ne dolazi izvana, odozgo, već upravo suprotno – ona predstavlja unutrašnju funkciju ljudske psihe. Kao takva, ona se može realizirati kroz određeni religijski obrazac, kroz razne ezoterijske tehnike, osobne svjetonazore i slično.

⁶⁸ Ideja Kudalini joge je osvijestiti svoje *božansko ja*.

⁶⁹ Ideja individuacije ili *samorazvoja* predstavlja put pojedinca prema njegovom stapanju s *jastvom*.

Ovdje je riječ o psihologizaciji religioznosti, koja označava funkcionalnu potrebu psihe kojoj je krajnja svrha samoostvarenje (Dragun, 2012: 67).

Jung ističe da se proces samorealizacije odvija kroz faze *cijepanja osobnosti*⁷⁰, te postepenim osvještavanjem odijeljenih fragmenata, s konačnim ciljem ostvarivanja psihološke integracije, odnosno s ciljem sjedinjenja s božanskim principom unutar nas samih (Jung, 1973). Svrha Jungove psihoanalize jest samorealizacija, odnosno *ostvarenje jastva*. Taj proces bi se ezoterijskim rječnikom nazvao *samoizbavljenje*. Ukratko, riječ je o procesu koji predstavlja kako ostvarenje mističnog jedinstva pojedinačne svijesti, tako i cjelokupnog *Univerzuma*. Podudarnost Jungove psihoanalize i ezoterijskih učenja te posljedično njihovo stapanje predstavljalo je dobru podlogu za rađanje mnoštva novih pravaca u sklopu *new age* pokreta.

Ideja da je psihološka transformacija cilj osobnog života povezuje *new age* i Jungovu psihologiju te njegove pojmove kolektivnog nesvjesnog, kao i psihološke integracije i individuacije. Psihološka transformacija kao cilj osobnog života također je i preduvjet za kolektivnu transformaciju, odnosno stvaranje nove kulture. Može se zaključiti da pojmovni sustavi i shematizacije suvremene alternativne psihologije i psihoanalize jesu temeljno oruđe samorazvoja pojedinca, a ideja osobne i kulturalne transformacije temelji se upravo na ideji samorazvoja (Dragun, 2012: 68).

Psihoanaliza zauzima značajno mjesto u tumačenju drevnih ezoterijskih učenja i omogućava poveznicu i lakše razumijevanje tih drevnih učenja u današnjem vremenu. Stoga se drevna ezoterijska učenja i poistovjećuju s psihoanalitičkim metodama, koje služe za postizanje samoostvarenja i osobnog savršenstva (Grakalić, 1994). Osim toga, u kontekstu lakšeg razumijevanja, kako drevnih učenja, tako i psihoanalitičkih tehnika i teorije, literatura za samopomoć (tzv. *selfhelp*) zauzima značajno mjesto u nastojanju pružanja sinteze tih drevnih učenja i psihoanalitičkih tehnika i pod zavodljivim naslovima⁷¹ priskrbljuje mnoge poklonike.

⁷⁰ Faze cijepanja osobnosti: *Ja; sjena; anima; animus*.

⁷¹ Primjerice: *10 dana putovanja koje mijenja život, Anđeoska poruka nade, Avantura osobne promjene, Kako iscijeliti duh i tijelo* i slično.

3.3. Jung, arhetipovi i *selfhelp*

Određujuća karakteristika *new agea* jest njegova poruka da s današnjim čovjekom nešto nije u redu, da je čovjek duboko bolestan, te sukladno tome *new age* nudi različite načine za otklanjanje tih problema (Sutcliffe i Gilhus, 2013). Upravo je ovo mjesto gdje se tzv. *selfhelp* literatura spaja s *new ageom*, budući da *self-help* knjige na prilagođen način pružaju današnjem čovjeku *putokaze* za postizanje kvalitetnijeg i sretnijeg života. *Selfhelp* literatura inzistira na kvaliteti života, prosvjetljenju i samorazvoju, a sve s konačnim ciljem pridavanja smisla i dubine životu postmodernog čovjeka, koji sve više naglašava individualizam, a sve se manje temelji na tradicionalnim vrijednostima (Bruckner, 2005).

Caroline Myss⁷², u knjizi *Arhetipovi- tko ste vi?*(2013), istražuje svijet arhetipova i prevodi ih na jezik koji se može primijeniti u području *selfhelp* literature. U svojoj knjizi navodi pojam *inner-net* ili unutrašnja veza koju uspoređuje s Jungovim kolektivnim nesvjesnim. Već je prethodno navedeno da je kolektivno nesvjesno, prema Jungu, svojevrsno općeljudsko nasljeđe, a njegovi sadržaji odraz su načina reagiranja karakterističnih za čovječanstvo od samih početaka.

Prema Myss, *unutrašnja mreža* (ili kolektivno nesvjesno) jest „psihološka mreža koja nas povezuje sa svim drugim ljudima pomoću velikog sustava arhetipova“ (Myss, 2013: 20). Svaki arhetip⁷³ uspoređuje s pojedinim računalnim programom koji ima vlastite mitove, skladište simbola i kulturalnih legendi koje se povezuju sa svakim od tih mitova.

Ta *unutrašnja mreža* (kolektivno nesvjesno) Myss pokušava predočiti tako što upućuje čitatelja da zamisle *Zemlju* i milijarde crta koje se isprepliću na njezinoj površini, a služe kao brza mreža koja prenosi svu ljudsku psihičku aktivnost beskonačnom brzinom. Dakle, svaka misao, osjećaj, vibracija istog se trenutka prenose tom arhetipskom mrežom i time se posredno prenosi - moć, kao zajednička značajka ljudskog iskustva. Prema tome, ističe Myss, sve što govorimo, mislimo, računamo, promatramo ili nosimo provodimo posredstvom moći našeg uma, koji predstavlja jedini sastojak koji je zajednički svakom našem ljudskom

⁷² Američka autorica koja se bavi temama iz područja spiritualnosti i misticizma.

⁷³ Myss u knjizi navodi deset arhetipskih obrazaca koji su odraz trendova moći našeg doba: odvjetnik, umjetnik/stvaratelj, sportaš, njegovatelj, ljubitelj mode, intelektualac, kraljica/direktor, buntovnik, duhovni tragatelj i vizionar. Navedeni arhetipovi nositelji su osnovnih obrazaca moći koji određuju današnje žene, i predstavljaju utjelovljenje teških osobnih izazova s kojima je suočena suvremena žena. Arhetipski obrasci očituju se u svakom području života pojedinca (Myss, 2013: 22-24).

djelovanju, od našeg rođenja do naše smrti. Drugim riječima, sve u našem životu događa se zbog moći koja se kreće kroz tu arhetipsku mrežu (Myss, 2013: 20).

Myss, nadalje, ističe da je sve što radimo u životu, svaka odluka koju donosimo, rezultat našeg razmatranja njezinih učinaka na našu moć. Tako si, u trenutku donošenja neke odluke, postavljamo pitanje hoće li nas to osnažiti ili oslabiti. Autorica ističe da razlog zašto sve svodimo na računanje moći koja se prenosi *energetskom mrežom* leži u činjenici da smo svi spojeni s tom energetskom mrežom moći. Rađamo se s istinama i mudrošću svojstvenima ljudskom iskustvu, kojih nismo svjesni od rođenja, već ih postepeno postajemo svjesni kako odrastamo. Riječ je o *svetom* znanju koje trebamo probuditi iznutra i potom prepoznati uz pomoć intuicije, bez uplitanja razuma. U trenucima kad si postavljamo pitanja o svrsi našeg života, prema Myss, već smo započeli taj proces buđenja i prepoznavanja tih istina i mudrosti s kojima se rađamo, odnosno započeli smo potragu za pravim *Ja* (Myss, 2013: 21).

Danas je svakako (široj publici) interes o arhetipovima rasprostranjeniji kroz rad Caroline Myss i sličnih autora/ica, nego kroz teoriju Carla Gustava Junga, ili općenito znanstvenim pristupom. Naime, Myss te pojmove prilagođava današnjem vremenu i današnjim trendovima, te pojedincu nudi svojevrsni putokaz koji mu pomaže oko identificiranja *svog* arhetipa, a time i lakše savladavanje problema te mogućnost napredovanja u životu i postizanja *sreće*. Međutim, prema nekim tumačima, o kojima će biti riječ kasnije, korištenje Jungovog opusa u kontekstu *new agea*, zapravo je vrlo manipulativno, jer iskrivljuju njegov rad i prilagođavaju ga tržišno prihvatljivim trendovima, a sve u svrhu profita.

3.4. Jung i new age – mjesta razilaženja

Kako je prethodno spomenuto, pojedini tumači, poput Davida Taceyja (2002), smatraju da tržišni, odnosno konzumeristički pristup *new ageu*, ne predstavlja i Jungov. Naime, Tacey ističe da *new age* ne prepoznaje nužnost svijesti da etički odgovori na svoj susret s arhetipovima, te tu pronalazi temeljnu razliku između *new agea* i Junga. Uzimajući u obzir (sad već) široku rasprostranjenost *new age* filozofije, koja dopire i do studenata psihoanalize, jedan od izazova koji ističe Tacey jest taj da na svojim predavanjima često ulaže značajan trud kako bi predodžbe koje studenti imaju o Jungu „očistio“ od *new agerskih* konotacija. Naime,

on smatra da se ta dva pristupa ne bi smjela dovoditi u vezu, jer *new age* bira selektivni pristup, i od Junga preuzima one dijelove koji se uklapaju u njihovu filozofiju.

Ovdje je potrebno postaviti temeljno pitanje koje se odnosi na pronalazak razloga iz kojeg je *new age* izabrao Carla Gustava Junga za svog duhovnog vodiča. Primjerice, kulturna udruga Nova Akropola⁷⁴, u svakoj podružnici na svijetu, godišnje održi nekoliko predavanja o Jungu⁷⁵, ističući važnost njegove teorije, ponajviše arhetipova. Jungovo zagovaranje osobne preobrazbe, prema Tacey, pripada populističkom doživljaju Junga, a Jung (kao i sve tradicionalne religije) ističe da nas *ono sveto* prisiljava (i od nas zahtijeva) na moralni odnos i duhovno partnerstvo. Nasuprot tome, kod *new agea* ono što čovjeka potiče na zadiranje u ono sveto jest osjećaj neispunjenosti, ispraznosti i dosade (Tacey, 2002). Nadalje, Tacey ističe Jungov koncept *objektivne psihe*, odnosno naglašava postojanja objektivne zbilje smještene unutar našeg subjektiviteta i koja mu je nadređena, za razliku od *new agea* koji tvrdi upravo suprotno.

Također, Tacey upozorava i na pogrešno tumačenje Jungovog pojma *sebstva* unutar *new agea*, koji taj pojam izjednačava s pojmom *Ja*. Jungovo *sebstvo*, s druge strane, podrazumijeva cjelovitost čovjekove ličnosti koja se sastoji, kako od svjesnih, tako i od nesvjesnih dijelova. Prema Jungu, čovjek može doseći cjelovitost tek putem složenog procesa individuacije. Osim toga, sam Jung je često isticao da se *Ja* (svijest) ne smije izjednačavati sa *sebstvom*, jer njihovo izjednačavanje može dovesti do stvaranja ideje o *nadčovjeku*.

Međutim, nisu samo poklonici *new age* pokreta oni koji nanose štetu Jungu kao znanstveniku i teoretičaru. Mnogi akademski djelatnici jednako su neskloni i *new ageu* i Jungu, svrstavajući ih pod istu kategoriju. Tako Richard Noll, u knjizi *Jungovski kult: podrijetlo karizmatskog pokreta* (1996), povezuje Junga i *new age* etiketirajući Junga kao stvaratelja okultnog pokreta koji je svoje pristaše pridobio mitom o obogotvorenju. Također, Noll optužuje Junga da je vrlo rano napustio znanstvene krugove (već 1916 godine) stvaranjem navedenog pokreta i uvođenjem ideje o kolektivnom nesvjesnom (Matijašević,

⁷⁴ Nova Akropola je međunarodna organizacija koja u sklopu svojih aktivnosti organizira predavanje, tečajeve i radionice iz područja filozofije, psihologije, kulture i slično. Nakon uvodnog ciklusa predavanja, postoji mogućnost učlanjenja, nakon čega slijede daljnji ciklusi predavanja temeljeni na filozofiji C.G.Junga, H.P. Blavatsky, istočnjačkih religija i slično.

⁷⁵ Naslovi predavanja: *C.G.Jung: O postojanju ličnosti*; *C.G.Jung: psihološki tipovi*; *Jung i Arhetipovi* i sl.

2007: 52). Tacey se ne slaže s Nollovim tvrdnjama, napominjući da se ovdje radi o potpuno pogrešnom čitanju Junga kao nekog tko je želio sebe prikazati kao posrednika između *Boga* i čovjeka (Tacey, 2002).

3.5. Psihoanaliza i new age – mjesta razilaženja

Već je spomenuto da je, prema Jungu, povijest *Zapada*, povijest supremacije razuma nad osjećajima, gdje osjećaji predstavljaju zakržljalu funkciju, a prema Jungu cjelovitost psihe postiže se identificiranjem obje funkcije, a potom je potrebno fokusirati se na razvijanje zakržljale funkcije, odnosno osjećaja. Ovdje je razmjerno lako pronaći mjesta podudaranja s *new ageom* koji ne skriva svoje neslaganje s kartezijanskim racionalizmom, i upravo ističe važnost osjećaja. Međutim, iako postoje mnoge podudarne točke između psihoanalize i *new agea*, potrebno je istaknuti i temeljna neslaganja. Naime, jedno od temeljnih postavki psihoanalize jest učenje da porijeklo svih psihičkih problema valja potražiti u ranom djetinjstvu, odnosno u djetinjem razvoju. Također, psihoanaliza naglašava važnost odnosa djeteta i roditelja (ili njihovih supstituta), koji je odgovoran za izgradnju emocionalnih odnosa. S druge strane, za *new age*, odnosi djeteta i roditelja su potpuno nebitni, jer smo za njih svi mi emocionalna siročad, odnosno djeca kozmosa (Matijašević, 2007: 49).

Jedna od najprepoznatljivijih karakteristika *new agea* jest činjenica da u svoju filozofiju uključuju šaroliku lepezu svega, od istočnjačkih religija i mističkih tehnika, do zapadnjačkih mističkih tehnika, gnosticizma i slično⁷⁶. Posljedica ove pomodne šarolike lepeze različitih religija i tehnika jest stvaranje negativne slike o psihijatrima, psiholozima i psihoterapeutima. Naime, njihovo isticanje da je uzrok svih problema nužno tražiti u odnosu pojedinca s njegovim ili njezinim roditeljima u usporedbi s egzotikom istočnjačkih i zapadnjačkih dodijelilo im je status nezanimljivih i nekarizmatičnih osoba. Doista, usporedimo li traganje za traumama iz djetinjstva skrivenih u odnosima s roditeljima s idejom ponovnog rađanja koja sama po sebi pobjeđuje determinizam na koji smo osuđeni rađanjem od vlastitih roditelja, svakako nije čudno da ideja reinkarnacije budi veći interes, budući da sa

⁷⁶ Primjerice, Madonna javno obznanjuje da se bavi kabalom i često se na svojim nastupima koristi kabalističkom ikonografijom.

sobom donosi i slobodu izbora, neovisnost i autonomnost nasuprot određenost patnje pojedinca roditeljskim obrascem (Matijašević, 2007:49)

Puno zanimljivije od dijagnoze depresije (što je prilično *obično*) svakako je ideja da osoba posjeduje određene intuitivne sposobnosti, ili da primjerice komunicira s anđelima⁷⁷, ili pak prakticira tehnike ponovnog rađanja⁷⁸. Također, ideja da osoba hiperventilira u potrazi za prošlim životima⁷⁹ ili da je pak medij kroz koji prolazi kozmička energija svakako su interesantnije od *običnih* dijagnoza kao što su živčani slomovi ili napadi panike, jer se karakteriziraju kao prosvjetljujuća iskustva.

Naposljetku, prema *new ageu*, ništa što se osobi događa ne pripada uistinu njoj ili njemu, jer je sve uključeno u kozmičke i metafizičke zakonitosti, pa tako i njezine/njegove emocije (Matijašević, 2007:49).

⁷⁷ Tehnika *chanelling*.

⁷⁸ Tehnika *rebirthing*.

⁷⁹ Tehnika *sofrologije*.

ZAKLJUČAK

Budući da se može reći da je svaka epoha ljudske povijesti odražavala specifičnu sliku religije i religioznosti, tako je i druga polovica 20. stoljeća, kao posljedica perioda ispunjenog svjetskim ratovima i krizama, obilježena nastankom mnogobrojnih sekti, kako kršćanskih, tako i sekti sinkretističke provenijencije.

New age predstavlja zaseban slučaj raširenog pseudo-religioznog pokreta koji je pomiješao panteizam i gnosticizam sa suvremenom znanošću, pomodnim kulturnim trendovima i ekološkom sviješću. Teškoće u definiranju *new agea* rezultat su njegove neodređenog i difuznog karaktera, iako se može općenito zaključiti da je riječ o svojevrsnoj mreži alternativne ideologije i alternativnog načina života, na svim razinama ljudskog ponašanja i djelovanja. Pojavio se šezdesetih godina prošlog stoljeća, izrastavši iz kontrakulturnih pokreta i *findhorške* sredine, kao reakcija na sekulariziranu sliku svijeta i odraz neraspoloženja prema duhu moderne, no možda više od svega, kao nastojanje artikulacije novonastale situacije proizašle iz krize postmoderne.

U strukturalnom pogledu, temeljno obilježje *new agea* je sinkretizam, obzirom da se sinkretizmi najčešće javljaju u razdobljima kulturalnih i vrijednosnih kriza, kao i u razdobljima velikih otkrića i snažnog stvaralačkog entuzijazma. Budući da je prema *new ageu* suvremeni čovjek u dubokoj krizi, jer živi u neskladu s prirodom čiji je sastavni dio, postizanje osobnog savršenstva njegovo je temeljno nastojanje. Međutim, osnovna razlika između metoda koje koristi *new age* i onih koje se koriste u istočnjačkim religijama, misticizmu i ezoterijskim učenjima, jest da su ezoterijska učenja isticala važnost nevezivanja za materijalni svijet ne bi li se na taj način postiglo savršenstvo i stapanje s *božanskim*, dok *new age* tehnike zagovaraju postizanje osobnog savršenstva unutar okvira svakodnevice, pa možemo govoriti o svojevrsnom *duhovnom konzumerizmu*, koji kroz različite tečajeve samorazvoja koristeći razne tehnike nudi mogućnost stapanja s *božanskim*. Takva vrsta duhovnosti, sinkretička i holistička, ističe važnost kvalitete života i samorazvoja koje nisu utemeljene na tradicionalnim vrijednostima, nego na liberalizmu, individualizmu i kozmopolitizmu.

U pogledu osobne preobrazbe, napuštanja zatvora ega, izmijenjenih stanja svijesti, i proširenja svijesti, *new age* filozofija se oslanja na određena psihoanalitička učenja, a ponajviše na teoriju Carla Gustava Junga. Freud uglavnom ne nalazi mjesta u teorijama *new agea*, ponajviše zbog zapadnjačke racionalnosti koja ističe važnost racionalnog mišljenja, što je u suprotnosti s temeljnim idejama *new agea*. Ipak, budući da je Freud postavio temelje psihoanalize, pružio je teorijsku podlogu *new ageu* za daljnje razvijanje ideja.

Međutim, većina psihoanalitičkih pojmova koje je *new age* preuzeo i koje koristi, svoje korijene vuče iz Jungove psihoanalize, od kojih je možda i najvažniji pojam – pojam *individuacije* ili *samorazvoja*, koji predstavlja jedno od temeljnih učenja *new agea*. Važni dosezi Jungova promišljanja uključuju psihološki pristup religioznom, doživljaj *Boga* kao *jastva*, te shvaćanje *individuacije* kao duhovnog imperativa ljudskog života, a sve navedeno pruža dobru podlogu različitim ezoterijskim idejama *new agea*, koje se nadovezuju na takav psihološki pristup te na taj način pronalazi svoj znanstveni kredibilitet u parapsihološkim istraživanjima. Psihoanaliza za *new age* predstavlja most koji povezuje ezoterizam, koji se na Zapadu dovodi u vezu s mistikom i tajnim društvima, i individualizam i liberalizam kao ključna mjesta *new age* filozofije.

Cilj Jungove psihoanalize jest postizanje *samorealizacije*, odnosno *ostvarenje jastva*, a taj proces bi se ezoterijskim rječnikom nazvao *samoizbavljenjem*. Upravo *ostvarenje jastva* povezuje *new age* i Jungovu psihologiju i njegove pojmove kolektivnog nesvjesnog, kao i psihološke integracije i *individuacije*. Međutim, danas je široj publici lakše i pristupačnije (kako medijski, tako i svjetonazorski) čitati *new age* literaturu u kontekstu postizanja *samorealizacije*, nego Jungovo psihoanalitičko učenje, budući da je *new age* literatura prilagođena današnjim trendovima.

Potrebno je, međutim, naglasiti i one tumače koji smatraju da tržišni pristup *new agea* religiji i duhovnosti ne predstavlja i Jungov. Tako David Tacey ističe da Jungovo tumačenje osobne preobrazbe pripada populističkom doživljaju Junga, a Jung ističe da nas *sveto* i *božansko* prisiljava na moralnu obvezu i duhovno partnerstvo, za razliku od *new agea*, kod kojeg osjećaj dosade i ispraznosti potiče na doticaj sa *svetim*. Osim toga, Tacey ističe i pogrešno tumačenje Jungovog pojma *sebstva* unutar *new agea*, koji taj pojam izjednačava s pojmom *Ja*, dok Jungovo *sebstvo* podrazumijeva cjelovitost čovjekove ličnosti.

Također, iako postoje mnoge podudarne točke između psihoanalize i *new agea*, tako postoje i određena fundamentalna neslaganja. Jedna od temeljnih postavki psihoanalize jest učenje da porijeklo svih psihičkih problema valja potražiti u ranom djetinjstvu, gdje ključnu ulogu ima odnos djeteta i roditelja, dok su za *new age* odnosi djeteta i roditelja irelevantni, jer smo unutar *new age* svjetonazora svi djeca kozmosa, gdje roditelji predstavljaju tek prolazne figure. Takvo *new age* tumačenje ima za posljedicu stvaranju negativne slike o psihijatrima, psiholozima i psihoterapeutima, kao nezanimljivih i nekarizmatičnih osoba, upravo zbog njihovog isticanja da uzrok svih problema leži u odnosu s roditeljima.

New age duhovnost spada u komercijalizirane i pojednostavljene duhovnosti, koja nosi oznake religijskog eklekticizma i sinkretizma, i kao takva je karakteristična upravo za postmoderno razdoblje. Korištenjem različitih religijskih obrazaca i psihoanalitičkih tehnika i teorija, *new age* kreira svojevrstan duhovni *paket-aranžman* kojeg nudi kao proizvod na duhovnom tržištu, a karakterizira ga relativno laka dostupnost, budući da je plativa novcem, i glavna svrha joj je kompenzacija životnih nezadovoljstava.

BIBLIOGRAFIJA

1. Anić, V. (1998). *Rječnik hrvatskog jezika*. Zagreb. Liber.
2. Appignanesi, R. i Zarate, O. (2001). *Freud za početnike*. Jesenski i Turk. Zagreb.
3. Bezić, Ž. (2001). "Jastvo i Sebstvo". *Crkva u svijetu* 36. Br. 2. str. 174-203.
4. Brady, M.J. i sur. (1999.) „A case for including spirituality in quality of life measurement in oncology“. *Psycho-oncology*. Br. 8. str. 417-428
5. Bruckner, P. (2005.) *Babilonska vrtoglavica – kozmopolizitam i mondijalizam*. Algoritam, Zagreb.
6. Capra, F. (1986). *Vrijeme preokreta: Znanost, društvo i nastupajuća kultura*. Zagreb. Globus.
7. Corey, G. (2009.) *Teorija i praksa psihološkog savjetovanja i psihoterapije*. Thomson. Belmont.
8. Daneels, G. (2000.) *Krist ili Vodenjak?*. Verbum. Split.
9. Despot, B. (Bosanac, G. Ur.) (2004.) *Izabrana djela Blaženke Despot*. Institut za društvena istraživanja: Ženska infoteka, Biblioteka znanost i društvo, Zagreb.
10. Dragun, M. (2012.) *New age: povijesni korijeni i postmoderna tumačenja*. Naklada Jurčić. Zagreb.
11. Dragun, M. (2008.) „Konzumeristička obilježja današnje sinkretičko – eklektičke duhovnosti“. *Druš. Istraž. Zagreb*. Br. 6. str. 1047-1068
12. Eagleton, T. (2005.) *Teorija i nakon nje*. Zagreb. Algoritam.
13. Etches, S. (2006.) *Komparativne religije*. Kršćanska baptistička crkva. Novi Travnik.
14. Freud, S. (1990). *Psihopatologija svakodnevnog života*. Matica srpska. Beograd.
15. Freud, S. (1979.) *Raščlanjivanje psihičke ličnosti*. U: Sigmund Freud: Sabrana djela. Novi Sad: Matica Srpska.
16. Freud, S. (1920/1986.) *S onu stranu načela ugone*. U: *Budućnost jedne iluzije*. Naprijed. Zagreb.
17. Freud, S. (2010). *The Ego and the Id*. Martino Publishing. Eastford.
18. Freud, S. (1942). *Tri rasprave o seksualnosti*. (prijevod Vlasta Mihavec, 2000). Zagreb. Stari Grad.

19. Fromm, E. (1984.) *Veličina i granice Freudove misli*. Zagreb. Naprijed.
20. Grakalić, M. (1994.) *Duhovnost novog doba*. Arkadia. Zagreb.
21. Haralambos, M., Heald, R. (1989.) *Uvod u sociologiju*. Zagreb. Globus.
22. Jacobi, J. (2006.) *Psihologija C.G. Junga: Uvod u djelo*. Scarabeus. Zagreb.
23. Jacobi, J. (1974.) *Complex, Archetype, Symbol in the Psychology of Jung*. Bollingen Series LVII. Princeton.
24. Jukić, J. (1997.) „Nove društvene prilike i ezoterično-okultna religioznost“. BS 70. Br. 3. str.118-127.
25. Jung, C.G. (1978.) *Dinamika nesvesnog*. Odabrana dela, knjiga I. Matica srpska. Novi Sad.
26. Jung, C.G. (1973.) *Čovjek i njegovi simboli*. Mladost. Zagreb.
27. Jung, C.G. (1977.) *Psihološki tipovi*. Matica srpska. Novi Sad.
28. Karavanić, I. (1995.) „Začeci simbolike i religijskih obreda u prapovijesnih lovaca i skupljača“. *Obnov.život* (50). Br. 1. str. 25-45.
29. Lacroix, M. (2006.) *Ideologija New agea*. Litteris. Zagreb.
30. Loewenberg, F.M. (1988.) *Religion and Social Work Practice in Contemporary American Society*. New York. Columbia University Press.
31. Marcuse, H. (1985.) *Eros i civilizacija*. Naprijed. Zagreb.
32. Mateljan, A. (1997.) „Izazov apokaliptike“. *Crkva u svijetu* (32). Br. 4. str. 359-374.
33. Matica Hrvatska (1967.) *Rječnik hs. književnog jezika*. Zagreb.
34. Matijašević, Ž. (2007.) „Psihoanaliza i new age“. *Filozofska istraživanja Zagreb* (27). Br. 1. str. 47-56.
35. Myss, C. (2013.) *Arhetipovi: tko ste vi?* Dvostruka Duga. Čakovec.
36. Nikić, M. (2001.) „Krizna New Agea“. *Obnov.život*.(56) Br. 3. str. 373-383.
37. Noll, R. (1996.) *The Jung Cult*. London. Fontana.
38. Patridge, C. (2005.) *Enciklopedija novih religija*. Naklada Ljevak. Zagreb.
39. Rebić, A. (Ur). (2002.) *Opći religijski leksikon*. Zagreb. Leksikografski zavod Miroslava Krležje.
40. Rothman, J. (2008.) „Spirituality:What we can teach and how we can teach it“. *Journal of Teligion and Spirituality in Social Work* (1). Br. 28. str. 161-184.

41. Sire, J.W. (2002.) *Izazov svjetonazora*. STEPPress, Zagreb, 2002
42. Skledar, N. (2007.) "Freudovo shvaćanje kulture između erosa i thanatosa. Tumačenje Paula Ricoeura". *Sociologija i prostor* (45). Br. 2. str. 203-211
43. Sutcliffe, S.J. i Gilhus, S. (2013). *New Age Spirituality: Rethinking Religion*. New York. Routledge.
44. Tacey, D. (2002.) *Jung and the New Age*. New York: Brunner Routledge.
45. Tićac, I. (1994.) „Teškoće sociologijsko-religijskog pristupa new ageu“. *Druš.istraž. Zagreb* (3). Br. 3. str. 263-278.
46. Tićac, I. (1996.) „New Age“. *Riječki teološki časopis* (4). Br. 1. str. 79-88.
47. Turk, D. (2007.). „Ideologija „New Agea“. *Diskrepancija* (8). Br. 12. str. 77-103.
48. Wilber, K. (2004). *Teorija svega*. Gorin. Rijeka.
49. Žižek, S. (2002). *Sublimni objekt ideologije*. Arkzin. Zagreb

GRAFIČKI PRIKAZI

Slika 1: Prikaz teorije.....	20
Slika 2: Ja između dvije sfere.....	24
Slika 3: Individualno nesvjesno.....	24
Slika 4: Sadržaji koji okružuju sferu svijesti.....	24